

Analiza wpływu uchodźców z Ukrainy na gospodarkę Polski

Druga edycja
Czerwiec 2025

Spis treści

Streszczenie	04
1. Ukraińscy uchodźcy w Polsce	06
1.1 Napływ od lutego 2022 r.	06
1.2 Charakterystyka gospodarstw domowych	08
1.3 Źródła dochodu gospodarstw domowych	11
2. Ukraińscy uchodźcy na polskim rynku pracy	14
2.1 Poprawa sytuacji ekonomicznej	14
2.2 Obecna sytuacja zawodowa	18
3. Wpływ uchodźców z Ukrainy na gospodarkę	22
4. Niedopasowanie umiejętności na rynku pracy	26
4.1 Praca poniżej kwalifikacji	27
4.2 Dostęp do zawodów regulowanych	29
4.3 Znajomość języka polskiego	31
4.4 Osoby wcześniej niezatrudnione	34
4.5 Rekomendacje	35
Załącznik: Strategia modelowania	36
Spis wykresów i tabel	44
Bibliografia	45

Zeskanuj kod QR
i pobierz raport

Niniejsza publikacja powstała we współpracy z
UNHCR, Agencją ONZ ds. Uchodźców. Za treść tej
publikacji odpowiada wyłącznie firma Deloitte
i może ona nie odzwierciedlać poglądów UNHCR.

Streszczenie

Postęp uchodźców w integracji na rynku pracy

Ukraińscy uchodźcy coraz lepiej integrują się na polskim rynku pracy. Duży napływ uchodźców od lutego 2022 r. zwiększył liczbę i zmienił strukturę demograficzną wcześniejszej znaczącej populacji ukraińskich migrantów w Polsce. Uchodźcy z Ukrainy to przede wszystkim kobiety i dzieci stąd ponad 67% ich gospodarstw domowych jest prowadzonych przez kobiety bez partnerów. Polska wcześniej otworzyła swój rynek pracy dla uchodźców z Ukrainy, którzy – mimo trudności – zaskakująco szybko zaczęli się integrować ekonomicznie i w krótkim czasie utrzymywali się z samodzielnej pracy. W ciągu ostatniego roku wskaźnik zatrudnienia uchodźców wzrósł z 61% do 69%, przy wzroście mediany ich wynagrodzeń netto z 3 100 zł do 4 000 zł, co zmniejszyło różnicę w stosunku do mediany wynagrodzenia netto w całej gospodarce.

Gospodarka dostosowała się do wejścia uchodźców z Ukrainy na rynek pracy, co przełożyło się na większą specjalizację i wyższą produktywność. W prostym modelu podaży i popytu napływ uchodźców z Ukrainy powinien skutkować utratą pracy przez część polskich pracowników lub ich dezaktywizacją zawodową, albo spadkiem płac realnych. Tak się jednak nie stało. Po pierwsze, wśród Polaków wzrosły wskaźniki zatrudnienia, a stopa bezrobocia spadła. Po drugie, powiaty, w których udział uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu wzrósł o 1 p.p., odnotowały średnio wzrost zatrudnienia obywateli polskich o 0,5 p.p. i spadek stopy bezrobocia o 0,3 p.p. Po trzecie, brak dowodów na spadek płac, w rzeczywistości ograniczone dostępne dane sugerują, że ukraińscy uchodźcy przyczynili się do szybszego wzrostu płac

w powiatach, w których się osiedlili. Wyniki takie są zgodne z doświadczeniami innych krajów przedstawianymi w literaturze akademickiej. Mianowicie, rodzimi pracownicy dostosowują się do wejścia imigrantów na rynek pracy, specjalizując się w komplementarnych zadaniach o wyższej wartości dodanej. Widać to w danych, w których Polacy przesunęli się do wyżej wynagradzanych grup zawodów. Jest to pozytywny wstrząs podnoszący produktywność w gospodarce, który kompensuje większą presję konkurencyjną na rynku pracy.

Wpływ makroekonomiczny

W 2024 r. wpływ gospodarczy ukraińskich uchodźców wyniósł 2,7% PKB. To kwota, która zostałaby utracona, gdyby uchodźcy „zniknęli” z polskiej gospodarki. Wynika ona głównie z przyrostu liczby pracowników, ale także ze wzrostu produktywności dzięki szerszemu zakresowi specjalizacji w gospodarce. Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty, łączny wpływ uchodźców był pozytywny i podniósł polską gospodarkę na wyższą ścieżkę wzrostu. Uchodźcy wnoszą do gospodarki nieco więcej niż sam ich udział w zatrudnieniu – jako pracownicy i przedsiębiorcy zwiększają podaż pracy, a jako konsumenci – popyt. Dodatkowo gospodarkę wspiera wzrost produktywności spowodowany przez większą specjalizację siły roboczej. Wpływ uchodźców jest obniżany przez przejściowy spadek stosunku kapitału do pracy (firmy potrzebują czasu na inwestycje w sprzęt i maszyny, aby dostosować się do wzrostu liczby pracowników), a także wzrost konkurencji na rynku pracy.

Oszacowania te są wyższe niż w poprzednim raporcie Deloitte (2024), który – ze względu na ograniczenia dostępnych wówczas

danych – nie uwzględnił pozytywnego wpływu na produktywność pracy.

W ubiegłorocznym raporcie ze względu na brak jednoznacznych danych o efektach większej konkurencji na rynku pracy były przyjęte konserwatywne założenia. W szczególności model zakładał niższe płace i wyższe bezrobocie wśród rodzimych pracowników. Jednak ostatnie dane pokazują, że te obawy się nie spełniły. Zamiast tego polscy pracownicy przesunęli się do lepiej płatnych grup zawodów, a gospodarka skorzystała na większej puli talentów, co umożliwiło głębszą specjalizację i szybszy wzrost produktywności.

Pozostałe wyzwania

Pomimo znacznych postępów w integracji uchodźców na rynku pracy nadal istnieje szereg wyzwań.

Uchodźcy o połowę rzadziej są zatrudniani na podstawie umowy o pracę niż polscy obywatele i niewielu z nich osiąga wysokie dochody. Chociaż uchodźcy awansują do bardziej pożądaných grup zawodów w szybszym tempie niż inne grupy w gospodarce, ich miejsca pracy nadal nieproporcjonalnie częściej dotyczą prac prostych o niskiej wartości dodanej. Problemy te są najbardziej widoczne wśród osób z dyplomem ukończenia studiów wyższych, ale osoby z wykształceniem poniżej wyższego również napotykają przeszkody. W danych dostępnych na czerwiec 2024 roku zidentyfikowano kilka powiązanych ze sobą wyzwań:

- **Istnieje dysproporcja pomiędzy poziomem wykształcenia, a pozycją uchodźców na rynku pracy, co odzwierciedla znacznie częstszą pracę poniżej kwalifikacji niż w przypadku polskich obywateli.**

Pomimo, że odsetek osób z wyższym wykształceniem wśród uchodźców

jest nieco wyższy niż wśród obywateli polskich (40% vs 38%), tylko 12% uchodźców pracuje jako menedżerowie, specjaliści i technicy (grupy zawodowe zwykle wymagające wyższego wykształcenia) w porównaniu z 37% Polaków. W związku z tym premia płacowa dla osób z wyższym wykształceniem jest znacznie niższa wśród uchodźców niż wśród Polaków (22% vs 84%).

- **Szeroko zakrojona regulacja zawodów jest przeszkodą w efektywnym wykorzystaniu kapitału ludzkiego uchodźców.**

Tylko 3,6% uchodźców z Ukrainy ubezpieczonych w ZUS pracuje w zawodach regulowanych w porównaniu z 10,6% obywateli polskich. Co więcej, bariery w dostępie do zawodu często dotyczą zagranicznego obywatelstwa, a nie umiejętności lub wymagań egzaminacyjnych. Takie sytuacje mają miejsce w edukacji, zawodach medycznych, a nawet straży pożarnej.

- **Brak płynnej znajomości języka polskiego negatywnie wpływa na sytuację uchodźców na rynku pracy.** Choć umiejętności językowe poprawiają się z czasem, to wciąż tylko 18% uchodźców mówi płynnie po polsku, najczęściej są to osoby, które przyjechały do Polski 29 lub więcej miesięcy temu. Przeciętnie, osoby znające język polski na poziomie początkującym są w kraju dopiero od 18 miesięcy.

- **Brak doświadczenia zawodowego negatywnie wpływa na wyniki pracy starszych uchodźców.** Uchodźcy, którzy wcześniej w Ukrainie prowadzili gospodarstwo domowe lub nie pracowali, również teraz w Polsce rzadziej pracują. Wskaźnik zatrudnienia wśród najbardziej przedsiębiorczych uchodźców, którzy w Ukrainie prowadzili działalność gospodarczą, wynosi 91%. Z kolei, w grupie osób, które będąc w Ukrainie nie pracowały, nie studiowały, ani nie uczyły się tylko 1/3 pracuje w Polsce.

Zajęcie się pozostałymi kwestiami integracji uchodźców na rynku pracy poprawiłoby ich sytuację i przyniosłoby dalsze korzyści polskiej gospodarce. Do najważniejszych sposobów mających na celu poprawę sytuacji uchodźców należą: zaawansowane kursy językowe dla profesjonalistów, złagodzenie licencjonowania zawodów, w szczególności wymogów wynikających z obywatelstwa oraz aktywne polityki rynku pracy mające na celu pomoc określonym grupom w wejściu na rynek pracy.

Dalsza integracja uchodźców na rynku pracy może przynieść istotne korzyści makroekonomiczne. Wypełnienie nawet połowy istniejących luk może dać znaczące korzyści makroekonomiczne w wysokości co najmniej 6 mld zł wartości dodanej rocznie. Taki przyrost PKB przyniósłby ponad 2,5 mld zł dochodów sektora publicznego z podatków

i składek na ubezpieczenia społeczne. Szacunki te są konserwatywne, ponieważ uwzględniają jedynie bezpośrednie korzyści dla pracowników. Pojawienie się nowych, wcześniej niewykorzystywanych umiejętności na rynku pracy uruchomiłoby dostosowania po stronie gospodarki, dzięki czemu wzrost dodatkowo wynikałby ze zwiększonych inwestycji firm w celu efektywniejszego wykorzystania bardziej zaawansowanej siły roboczej. Podczas gdy większa konkurencja na rynku pracy może ograniczać ogólne korzyści, głębsza specjalizacja łagodzi jej skutki, jak sugerują doświadczenia związane z integracją uchodźców z rynkiem pracy.

1.

Ukraińscy uchodźcy w Polsce

Duży napływ uchodźców od lutego 2022 r. przyczynił się do wzrostu populacji ukraińskich migrantów w Polsce (1.1). Uchodźcy zmienili strukturę lokalnych rezydentów z Ukrainy, bowiem większość z nich stanowią kobiety i dzieci, a wiele gospodarstw domowych prowadzonych jest wyłącznie przez kobiety (1.2). W ciągu ostatniego roku wzrósł odsetek dochodów gospodarstw domowych uchodźców, które miały swoje źródło w Polsce, a nie za granicą (1.3).

1.1 Napływ od lutego 2022 r.

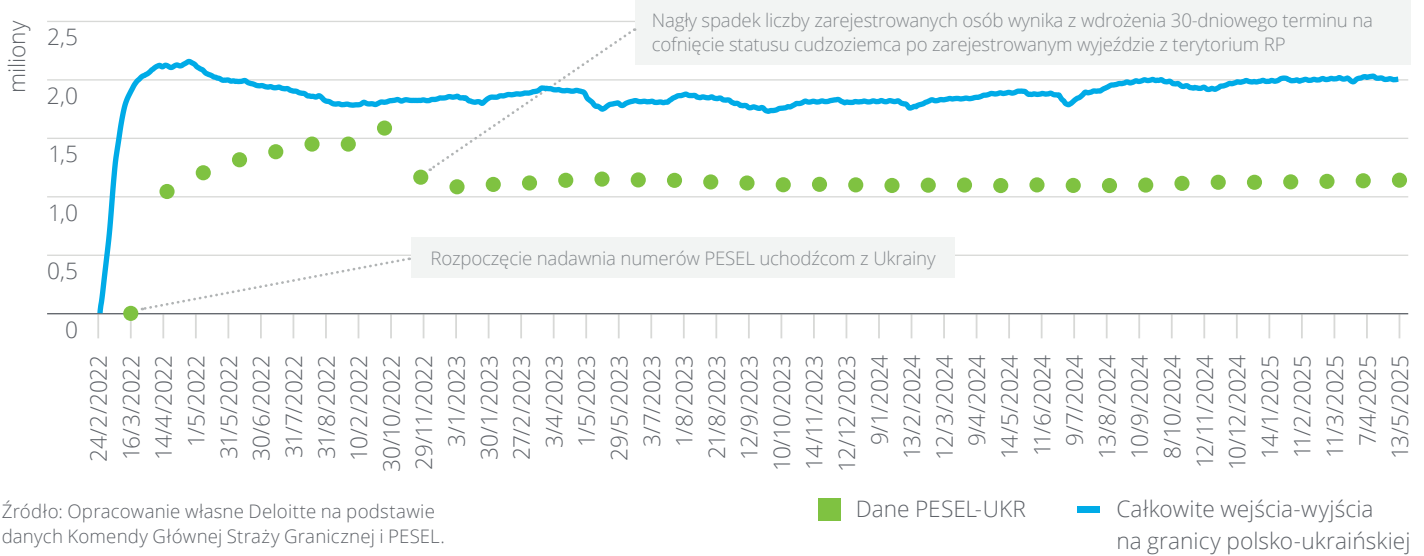
W wyniku pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę, Polska doświadczyła masowego napływu uchodźców – do 7 kwietnia 2025 r. zanotowano ponad 27 mln przekroczeń granicy z Ukrainą i ponad 1,9 mln wniosków o ochronę tymczasową¹. Nie wszystkie te osoby zostały w Polsce. Wiele z nich wróciło

później do Ukrainy lub wyjechało do innych krajów. Do 14 lutego 2025 r. liczba posiadaczy PESEL UKR², którzy pozostali w Polsce, ustabilizowała się poniżej 1 mln, podczas gdy saldo ruchu granicznego między Polską, a Ukrainą spadło poniżej 2 mln.

¹ Dane UNHCR, <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>

² PESEL UKR to numer PESEL nadawany obywatelom Ukrainy, którzy przybyli do Polski w związku z wojną na terytorium tego kraju.

Wykres 1. Bilans ruchu na granicy polsko-ukraińskiej oraz zarejestrowane/aktywne numery PESEL UKR

Już przed konfliktem w Ukrainie w 2022 r. populacja Ukraińców w Polsce była znaczna i zwiększała się, ale dokładna liczba migrantów była trudna do oszacowania.

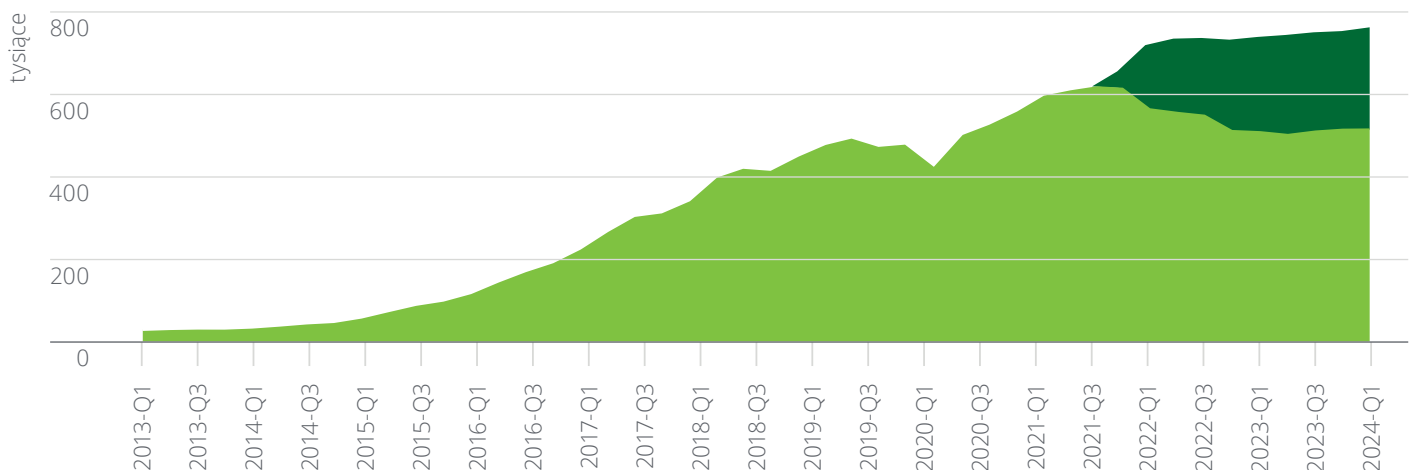
Od wybuchu konfliktu zbrojnego na wschodzie Ukrainy w 2014 r. trwał stały napływ Ukraińców do Polski. Wielu z nich szukało pracy w czasie, gdy gospodarka Ukrainy znalazła się w trudnej sytuacji, a waluta straciła na wartości. Większość migrantów przyjechała jako pracownicy tymczasowi na podstawie ustawy z 2011 r., która umożliwiała Ukraińcom i pięciu innym narodom pracę w Polsce przez sześć miesięcy

w ciągu roku bez zezwolenia na pracę, na podstawie oświadczenia pracodawcy. Była to migracja cyrkulacyjna, w ramach której Ukraińcy przyjeżdżali do Polski na pół roku, następnie wracali do Ukrainy na kolejne sześć miesięcy, i dopiero mogli znowu przyjechać do Polski na kolejnym oświadczeniu.

Liczba oświadczeń pracodawców nie przekłada się bezpośrednio na liczbę obywateli Ukrainy, którzy skorzystali z programu w tamtych latach – jedna osoba mogła posiadać kilka oświadczeń, ponieważ każda zmiana pracodawcy lub awans w firmie wymagały nowego oświadczenia.

Co więcej, przy pobytach krótszych niż rok, osoby te nie mieściły się w definicjach populacji stosowanych przez Główny Urząd Statystyczny. Narodowy Bank Polski oszacował, że w latach 2014-2018 w Polsce przebywało jednocześnie od jednego do dwóch milionów ukraińskich pracowników (Strzelecki, Growiec i Wyszyński, 2022). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r., na rok przed wybuchem wojny w Ukrainie, przebywało w Polsce około miliona obywateli Ukrainy, z czego prawie wszyscy tymczasowo.

Wykres 2. Ukraińcy zgłoszeni do ubezpieczeń społecznych

Uwagi: Uchodźcy identyfikowani na podstawie posiadania numer PESEL UKR.
Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS (formularze ZUS RCA dla uchodźców).

■ Ukraińcy uchodźcy (od lutego 2022) ■ Ukraińcy migranci (sprzed lutego 2022)

Jedynym wiarygodnym źródłem danych o zmianach liczby Ukraińców w Polsce w ciągu ostatniej dekady są dane o obywatelach Ukrainy ubezpieczonych w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), choć uwzględniają one tylko pracowników.

Ponieważ napływ sprzed lutego 2022 r. dotyczył głównie Ukraińców poszukujących pracy w Polsce, to dane ZUS powinny być dość dobrym przybliżeniem całej populacji aż do wybuchu wojny na pełną skalę. Rzeczywista liczba zatrudnionych obywateli Ukrainy musiała być jednak wyższa. Po pierwsze, niektóre rodzaje legalnej pracy często wykonywanej przez

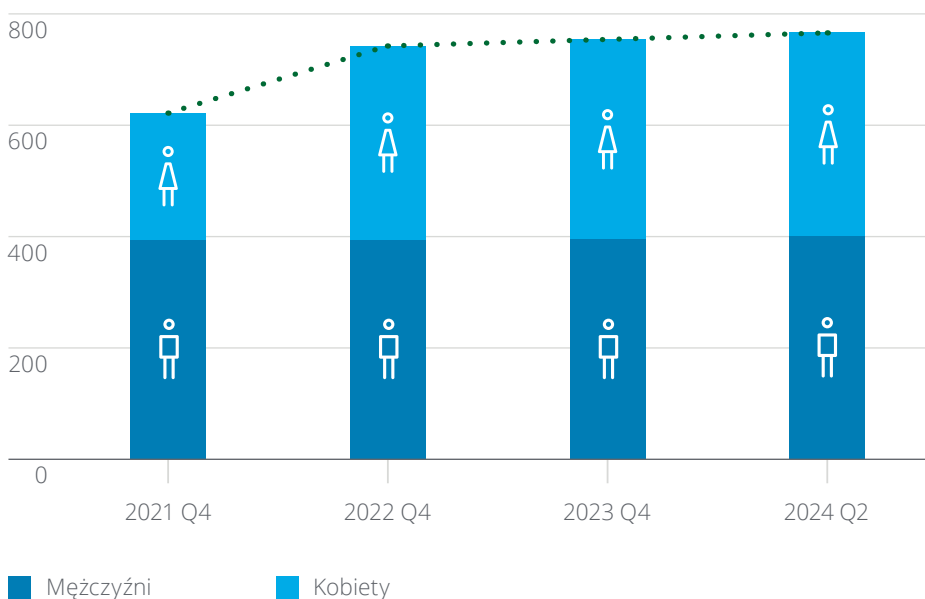
pracowników tymczasowych nie wymagają ubezpieczenia społecznego. Po drugie, statystyczna definicja osoby zatrudnionej jest szersza niż tylko ubezpieczeni w ZUS na dany dzień³. Po trzecie, część Ukraińców pracuje w szarej strefie. Liczba pracowników z obywatelstwem ukraińskim i ubezpieczeniem społecznym wzrosła z zaledwie 33 tys. na koniec 2013 r. do 627 tys. na koniec 2021 r. – tuż przed napływem uchodźców. Część tego wzrostu wynikała ze znajdowania przez Ukraińców stałej pracy i uzyskiwania na nią dłuższych zezwoleń. Po lutym 2022 r. liczba ta wzrosła jeszcze bardziej, wraz z przybyciem uchodźców z Ukrainy.

Dane z połowy 2024 r. pokazują, że do ubezpieczeń społecznych zgłoszonych było 771 tys. pracowników z obywatelstwem ukraińskim, w tym 247 tys. uchodźców. Ukraińscy uchodźcy przebywający w Polsce otrzymali numery PESEL UKR – wersję numeru identyfikacyjnego nadawanego każdemu obywatelowi Polski – dzięki czemu wysokiej jakości dane demograficzne są łatwo dostępne. Jednak uchodźcy ciągle mogą być pominięci w większości statystyk opracowywanych przez Główny Urząd Statystyczny.

1.2 Charakterystyka gospodarstw domowych

Struktura ludności ukraińskiej w Polsce zmieniła się po 24 lutego 2022 r. Do 2021 r. wśród Ukraińców w Polsce byli głównie mężczyźni (blisko dwie trzecie), którzy przyjeżdżali w celach zawodowych, często zostawiając swoje rodziny w Ukrainie. Wybuch pełnoskalowego konfliktu w Ukrainie spowodował napływ osób uciekających przed wojną. Były to przede wszystkim kobiety i dzieci, podczas gdy mężczyźni w Ukrainie zostali zmobilizowani do działań wojennych. Dane dotyczące ubezpieczeń społecznych pokazują jedynie pracowników, bez dzieci i dorosłych nieaktywnych zawodowo.

Wykres 3. Ukraińcy zgłoszeni do ubezpieczeń społecznych według płci

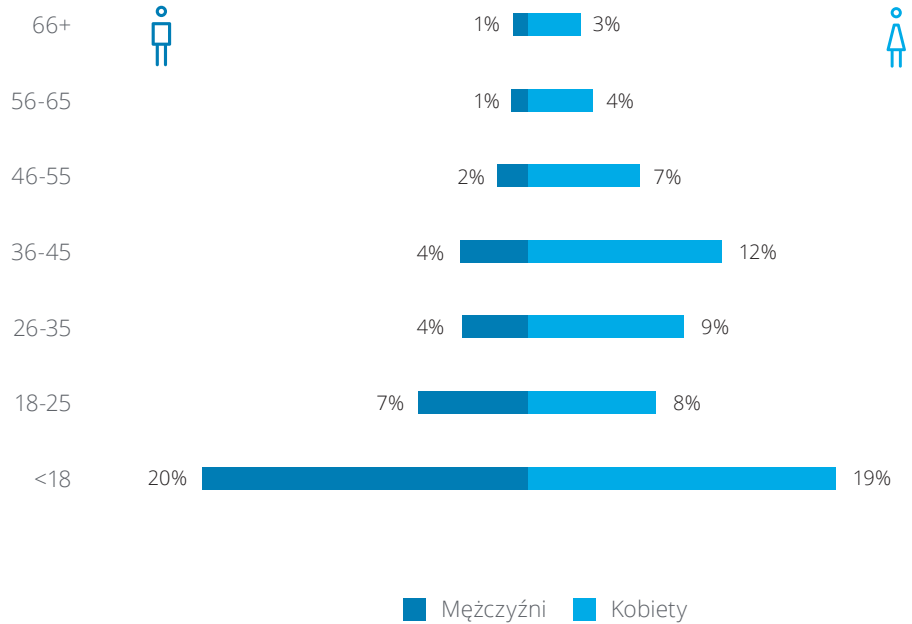

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS.

³ Osoba pracująca to osoba, która w tygodniu odniesienia pracowała przez co najmniej 1 godzinę za wynagrodzeniem lub zyskiem, jak i osoby bezpłatnie pomagające w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej, miała pracę ale jej nie wykonywała, lub produkowała towary rolne na sprzedaż lub barter. Definicja według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Employed_person_-_IFS

Większość uchodźców z Ukrainy mieszkających obecnie w Polsce to kobiety i dzieci, choć ponad połowa całej populacji jest w wieku produkcyjnym. Najlepsze dostępne dane demograficzne pochodzą z aktualizowanej na bieżąco bazy PESEL.⁴ Według rejestru 61,5% uchodźców to kobiety, a 38,5% to mężczyźni. W bazie uwzględniono również wiek posiadaczy PESEL UKR, z którego wynika, że ponad połowa (57,4%), czyli ponad 560 tys. osób, jest w wieku produkcyjnym (18-65 lat). Podczas, gdy odsetek mężczyzn i kobiet wśród osób poniżej 18. roku życia (odpowiednio 20% i 19%) oraz 66+ (1% i 3%) jest podobny, to istnieje duża różnica wśród osób w wieku produkcyjnym, wśród których kobiety w wieku 18-65 lat stanowią 40%, a mężczyźni tylko 18% populacji uchodźców ukraińskich. Wynika to w dużej mierze z poboru mężczyzn do wojska w Ukrainie.

Wykres 4. Struktura wiekowa i płciowa uchodźców z Ukrainy

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie bazy PESEL z września 2024 r.

© UNHCR / Anna Liminowicz

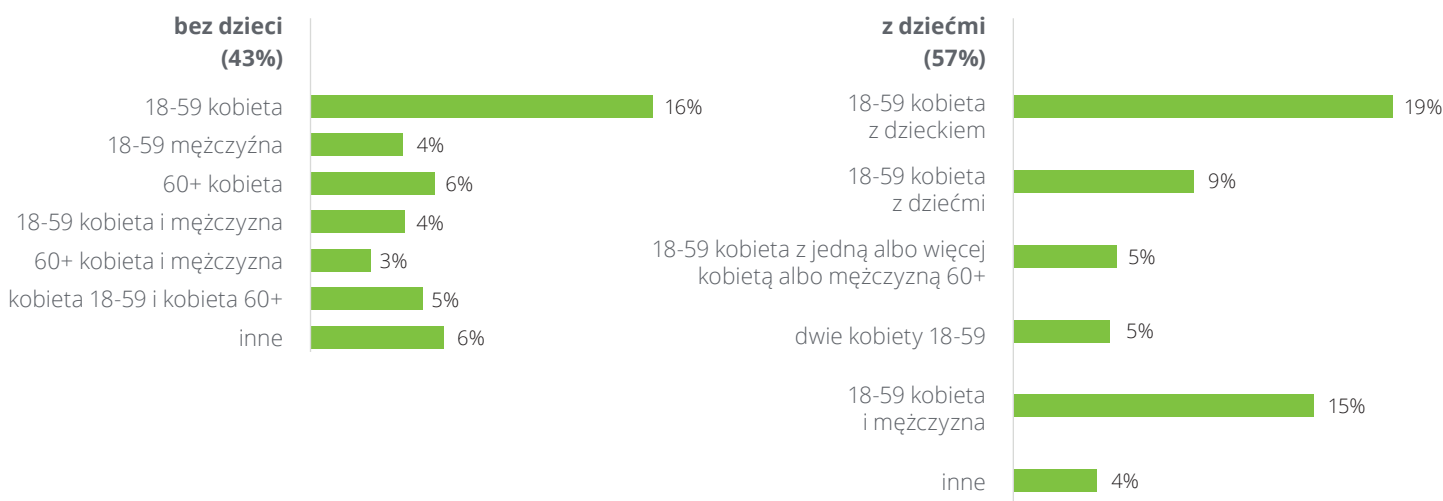
⁴ Dostępne w państwowym repozytorium <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715> oraz na portalu danych UNHCR <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjojODhkOGZiMzctZTliMi00NzA5LTgyM2Q0ZGZhM2lwZjBiZDk2liwidCI6ImU1YzM3OTgxLTk2NjQ0NDZlNC04YTBlLTk1NDNkMmFmODBiZSIsImMiOiJh9>

Większość gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców prowadzi kobiety. Według badania włączenia społeczno-ekonomicznego SEIS (Socio-Economic Inclusion Survey) z 2024 r., 67% gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców prowadzi samotne kobiety, które mają pod swoją opieką dzieci lub/i osoby starsze. Porównując zmiany

z edycją badania z 2023 r., (MSNA, Multi-Sector Needs Assessment), w 5% gospodarstw domowych jest osoba z niepełnosprawnością, w porównaniu z 10% w poprzednim roku, a w 48% gospodarstw domowych - osoba przewlekle chora, w porównaniu z 49% w wynikach badania z 2023 r. Ponadto średnia wielkość gospodarstwa domowego

wynosi 2,4 osoby (w porównaniu z 2,7 osoby w roku poprzednim), 57% to dzieci (w porównaniu z 52%), a 6% to kobiety w ciąży lub karmiące piersią (tak samo jak poprzednio; UNHCR, 2025a). Tylko 15% gospodarstw domowych to rodziny tworzone przez mężczyznę i kobietę w wieku produkcyjnym z dziećmi.

Wykres 5. Struktura demograficzna gospodarstw domowych uchodźców z Ukrainy

Uwagi: Pominięto grupy stanowiące mniej niż 2% gospodarstw domowych.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania UNHCR SEIS (maj-czerwiec 2024).

Większość uchodźców zamieszkała w dużych miastach, zwłaszcza w Warszawie i Wrocławiu oraz w ich okolicach. Osiem najbardziej zaludnionych powiatów w Polsce⁵ obejmujących 16% ludności przyjmującej, to jednocześnie osiem największych powiatów pod względem liczby uchodźców z Ukrainy, w których mieszka 29%. Świadczy to o tym, że ukraińscy uchodźcy są bardziej skoncentrowani w największych miastach

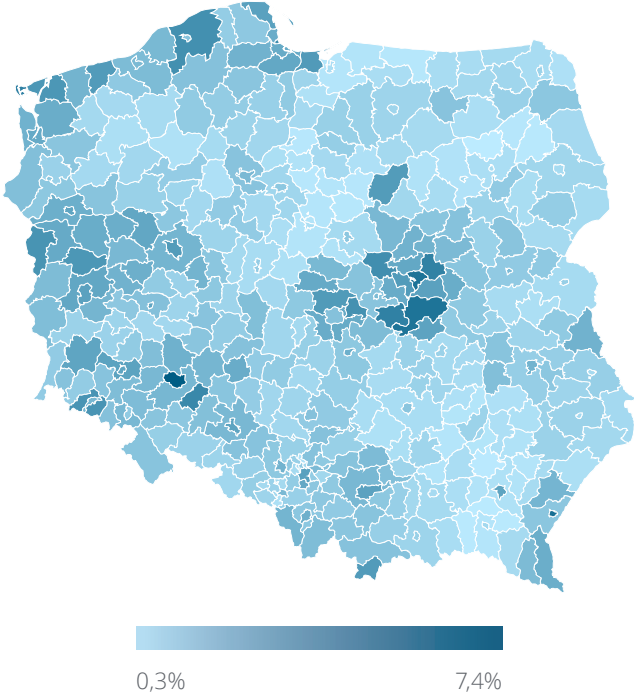
niż ludność przyjmująca, ponieważ osiedlali się tam, gdzie rynek pracy jest najbardziej atrakcyjny i mają większe szanse na utrzymanie. Ukraińscy uchodźcy stanowią największy odsetek ludności we Wrocławiu (7,4%), Przemyślu (6,5%) oraz w powiecie pruszkowskim pod Warszawą (6,3%). Na siódmym miejscu znalazła się Warszawa, gdzie uchodźcy z Ukrainy stanowią 5,6% miejscowej ludności.

⁵ Siedem miast i powiat poznański.

Tabela 1. Powiaty z największą liczbą uchodźców z Ukrainy

1. Warszawa	109 705
2. Wrocław	53 901
3. Kraków	33 057
4. Poznań	23 991
5. Gdańsk	17 829
6. Łódź	15 902
7. Szczecin	14 318
8. powiat poznański	14 028
9. powiat pruszkowski	12 206
10. Katowice	11 591

Wykres 6. Udział uchodźców z Ukrainy w populacji lokalnej

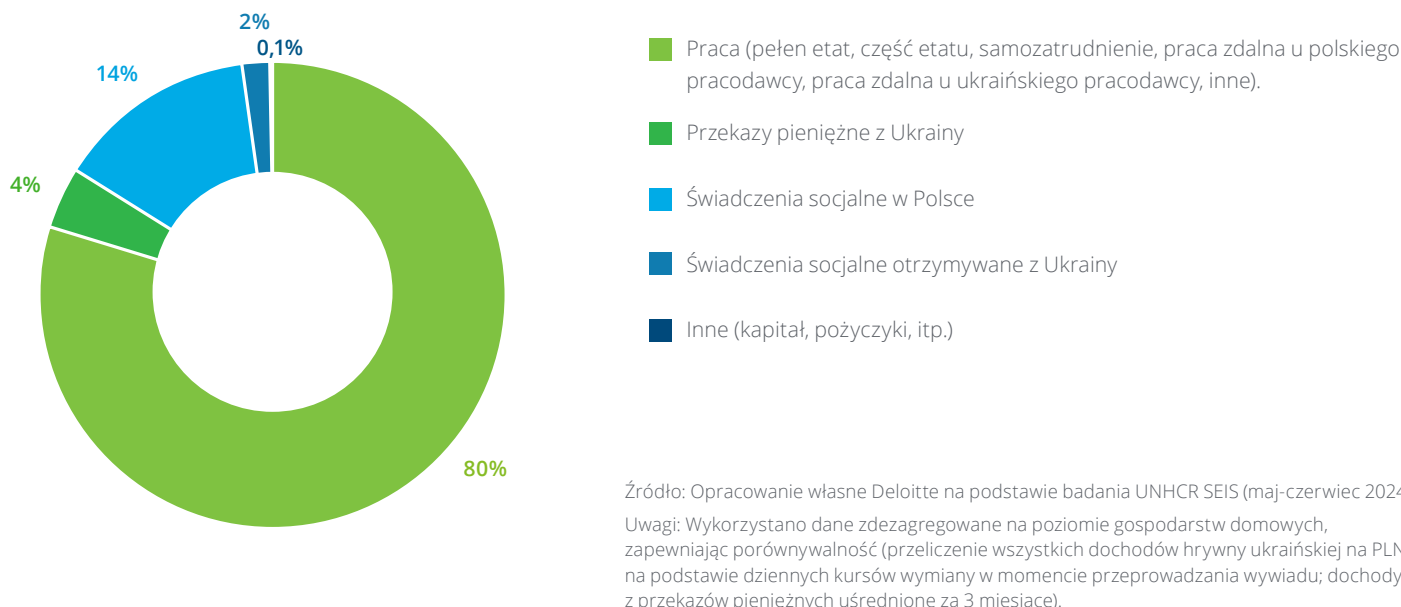
Uwagi: Populacja w powiatach nie obejmowała uchodźców z Ukrainy, dlatego dodano ich liczbę do licznika i mianownika.
Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie bazy PESEL z września 2024 r. oraz danych o populacji GUS z połowy 2024 r.

1.3 Źródła dochodu gospodarstw domowych

Ukraińscy uchodźcy w Polsce, tak jak w poprzednim roku, utrzymują się przede wszystkim z pracy. W badaniu SEIS przeprowadzonym w maju i czerwcu 2024 r. wskazano, że 80% dochodów gospodarstw domowych uchodźców pochodziło z pracy, do której zaliczono pracę w pełnym i niepełnym wymiarze godzin, samozatrudnienie, pracę zdalną i inne formy zatrudnienia w Polsce, a także pracę zdalną w Ukrainie. To tyle samo, co w poprzednim badaniu MSNA, przeprowadzonym w lipcu i sierpniu 2023 r. (por. Deloitte, 2024), pomimo że

świadczenie wychowawcze otrzymywane przez 42% gospodarstw domowych uchodźców z Ukrainy wzrosło w tym czasie z 500 zł do 800 zł miesięcznie. Dla zdecydowanej większości ukraińskich gospodarstw domowych świadczenie wychowawcze "Rodzina 800+" było jedynym świadczeniem socjalnym, jakie otrzymywali od polskiego państwa. Tylko 5% gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców pobierało dodatek mieszkaniowy, 4% – zasiłek dla osób niepełnosprawnych, a jeszcze mniejszy odsetek – inne świadczenia.

Wykres 7. Dochody gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców według źródła

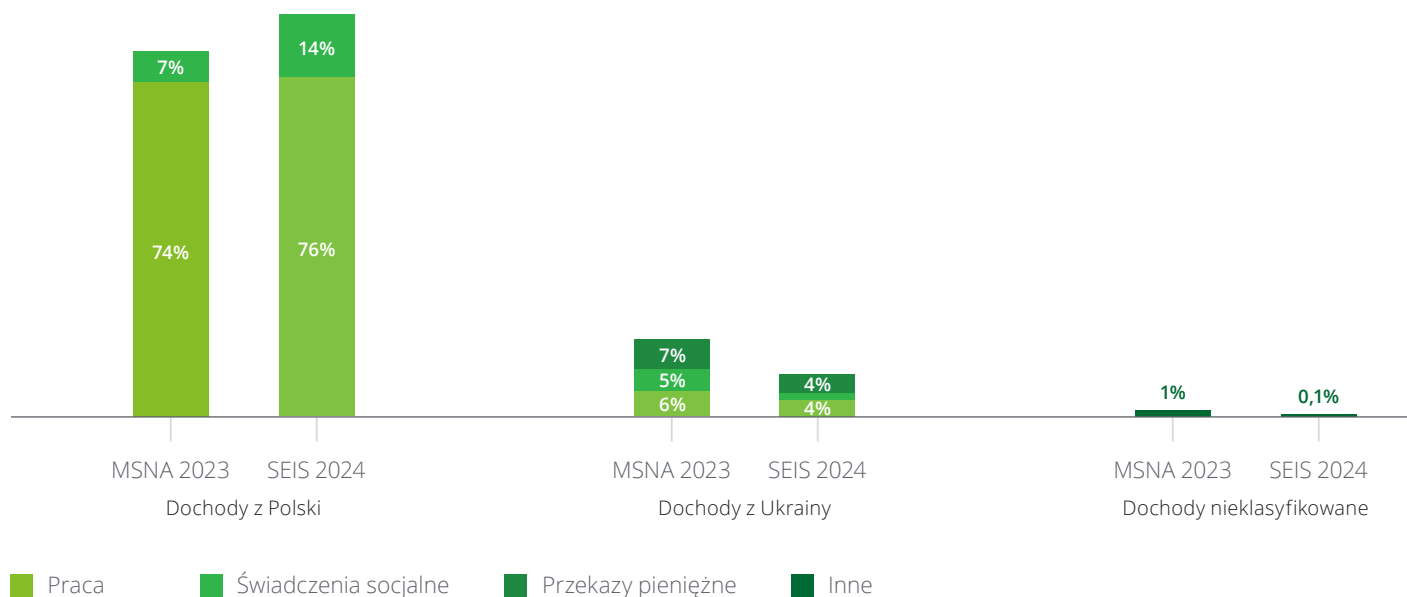

W 2024 r. gospodarstwa domowe ukraińskich uchodźców w coraz większym stopniu czerpały dochody z Polski zamiast z Ukrainy. Można to dostrzec, porównując badanie MSNA (2023) i SEIS (2024) (UNHCR, 2024, 2023). Choć występują pewne różnice metodyczne, to

widzimy, że udział dochodów uzyskiwanych w Polsce w dochodach gospodarstw domowych uchodźców z Ukrainy ogółem zwiększył się z 81% w 2023 r. do 90% w 2024 r. Z kolei dochody z Ukrainy spadły z 18% do zaledwie 9%. Zmiana ta pokazuje, że ukraińscy uchodźcy coraz

bardziej integrują się ekonomicznie. Nie jest to zaskoczeniem, biorąc pod uwagę, że wskaźniki zatrudnienia i płace ukraińskich uchodźców w Polsce wzrosły w tym okresie, o czym jest mowa w następnym rozdziale.

Wykres 8. Dochody gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców osiągnane w Polsce i w Ukrainie w 2023 i 2024 r.

Uwagi: Istnieją niewielkie różnice w kategoriach dochodów MSNA i SEIS: w MSNA przekazy pieniężne odnoszą się do wszystkich przekazów pieniężnych od przyjaciół i rodziny, natomiast w SEIS – do przekazów pieniężnych z Ukrainy.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badań MSNA (lipiec-sierpień 2023) i SEIS (maj-czerwiec 2024) UNHCR (2023, 2024).

Zgodnie z literaturą naukową lepszy dostęp do usług publicznych w kraju przyjmującym zwiększa prawdopodobieństwo powrotu uchodźców do kraju pochodzenia, podczas gdy integracja na rynku pracy zmniejsza je. Zgodnie z literaturą naukową lepszy dostęp do usług publicznych w kraju przyjmującym zwiększa prawdopodobieństwo powrotu uchodźców do kraju pochodzenia, podczas gdy integracja na rynku pracy zmniejsza je. Istnieją dowody wskazujące, że gdy uchodźcy z Ukrainy mają dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i usług socjalnych, mogą być bardziej skłonni rozważyć powrót do domu, ponieważ czują się bardziej stabilnie i mają możliwości planowania. Badanie Sohst i in. (2024) wykazało, że chęć powrotu w krótkim okresie częściej wyrażali uchodźcy w krajach oferujących bardziej dostępne usługi publiczne i o silniejszych

gospodarkach (niższe ubóstwo i wyższy PKB). Krótko mówiąc, kiedy ludzie nie tylko walczą o przetrwanie, ale mają poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa, łatwiej myśleć im o powrocie do kraju pochodzenia. Z drugiej strony, integracja z rynkiem pracy w kraju przyjmującym zmniejsza szanse na powrót uchodźców do kraju pochodzenia. Nie ulega wątpliwości, że główną rolę odgrywają okoliczności osobiste. Uchodźcy, którzy są formalnie zatrudnieni w krajach przyjmujących, rzadziej planują powrót w najbliższej przyszłości niż ci, którzy nie są zatrudnieni (Sohst i in., 2024). Ponadto Lewandowski i in. (2025) pokazują, że uchodźcy, którzy przeszli większą degradację zawodową pod względem wypełnianych zadań, byli bardziej skłonni do planowania powrotu do Ukrainy w 2023 r., zwłaszcza ci, którzy początkowo, w 2022 r., nie planowali powrotu. Tak więc, podczas gdy dostęp do usług publicznych wydaje się zwiększać prawdopodobieństwo

powrotu, zatrudnienie ma odwrotny skutek - daje ludziom powód do pozostania w kraju przebywania. Rodziny z dziećmi lub osobami starszymi pozostającymi na utrzymaniu są również mniej zdecydowane na powrót, co można wytłumaczyć niepewnością co do sytuacji w Ukrainie i ciągłością szkolną w kraju przyjmującym. Uchodźcy z niepełnosprawnościami są jeszcze mniej skłonni do powrotu, często ze względu na potrzeby opieki zdrowotnej lub ograniczone możliwości wsparcia. Powrót jest często mniej związany z „chęciami”, a bardziej „możliwościami”, które w kategoriach rozwoju obejmują kapitał społeczny, kapitał ludzki (taki jak wykształcenie i umiejętności), a nawet gotowość mentalną. Są one są kształtowane zarówno przez polityki publiczne, jak i sytuacją osobistą.⁶

© UNHCR / Anna Liminowicz

⁶ Kluczowe będą również czynniki „przyciągające” do Ukrainy, które będą determinowane warunkami przyszłego pokoju. Im dłużej będzie trwała wojna na pełną skalę, tym mniejszy będzie odsetek uchodźców, którzy będą chcieli wrócić do Ukrainy (Tokariuk, 2025). Na Ukrainę wróciło już około 1,3 mln uchodźców. Twierdzą jednak, że możliwości ekonomiczne są słabsze niż to, czego oczekiwali przed powrotem, i chociaż połowa respondentów obecnie pracuje, to tylko około jedna czwarta deklaruje, że jest w stanie zaspokoić wszystkie lub większość swoich podstawowych potrzeb, a tylko około jedna trzecia, że czuje się bezpiecznie w swojej obecnej lokalizacji (UNHCR, 2025c).

2.

Ukraińscy uchodźcy na polskim rynku pracy

Od 2023 r. sytuacja uchodźców z Ukrainy poprawiła się pod względem zatrudnienia i płac, ale nadal nieproporcjonalnie często pracują oni w zawodach polegających na pracach prostych. Uchodźcy z Ukrainy są grupą, która odnotowuje najszybsze postępy zawodowe, a ich luka w stosunku do obywateli Polski wyraźnie się zmniejsza w całym rozkładzie wynagrodzeń (2.1). Obecne wskaźniki zatrudnienia uchodźców są tylko nieznacznie niższe niż w przypadku obywateli polskich, a mediana wynagrodzeń netto wynosi około czterech piątych tej miary dla całej gospodarki, co jednak może być zbyt optymistyczne w porównaniu z innymi miarami płac, takich jak średnie wynagrodzenia brutto (2.2).

2.1 Poprawa sytuacji ekonomicznej

Ukraińscy uchodźcy w Polsce w ciągu ostatniego roku wyraźnie poprawili swoją sytuację ekonomiczną. Jak wskazano w rozdziale 1, udział dochodów pochodzących z pracy osiągniętych przez ukraińskich uchodźców wzrósł z 74% w 2023 r. (MSNA) do 76% w 2024 r. (SEIS).⁷ Jest to spójne z innymi oznakami poprawy sytuacji uchodźców na polskim rynku pracy. Po pierwsze, wskaźnik zatrudnienia uchodźców z Ukrainy w wieku produkcyjnym wzrósł z 61% do 69%,

podczas gdy ich stopa bezrobocia spadła o połowę z 15% do 8%. Po drugie, mediana wynagrodzeń netto uchodźców z Ukrainy wzrosła z 3100 zł do 4000 zł, tj. o 29%. Choć połowa wzrostu płac pochodziła z ogólnego wzrostu wynagrodzeń w kraju spowodowanego wysoką inflacją (płace brutto w całej gospodarce wzrosły o 15%),⁸ to i tak była to znaczna poprawa. Wzrost wynagrodzeń brutto wydaje się niższy - przeciętna podstawa składek ZUS za okres od 30 czerwca

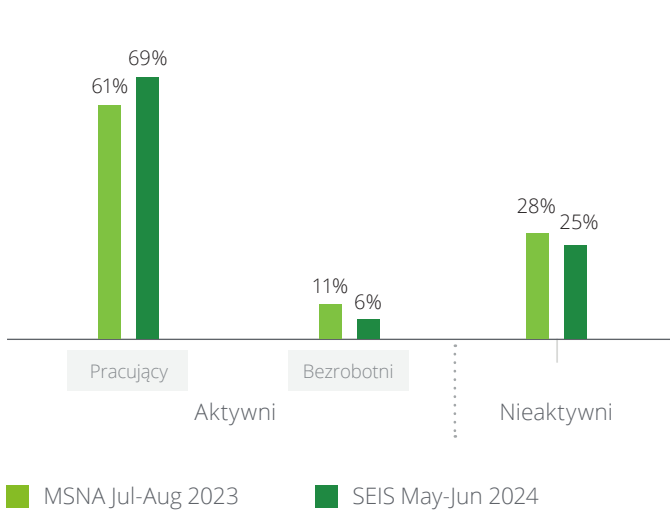
2023 r. do 30 czerwca 2024 r. wzrosła o 18% (w porównaniu do 15% dla obywateli Polski). Według danych na koniec czerwca 2024 r. tylko 44% ubezpieczonych w ZUS uchodźców z Ukrainy miało umowę o pracę (w porównaniu z 82% obywateli Polski). Wielu z nich może decydować się na umowy cywilnoprawne i samozatrudnienie, aby ograniczyć składki ZUS do wysokości płacy minimalnej.

⁷ Razem z uchodźcami pracującymi zdalnie w Ukrainie ich dochody z pracy sięgają w badaniu SEIS 80%.

⁸ Od Q2 2023 do Q2 2024, <https://stat.gov.pl/en/latest-statistical-news/communications-and-announcements/list-of-communiqués-and-announcements/average-gross-wage-in-the-second-quarter-2024,281.43.html>

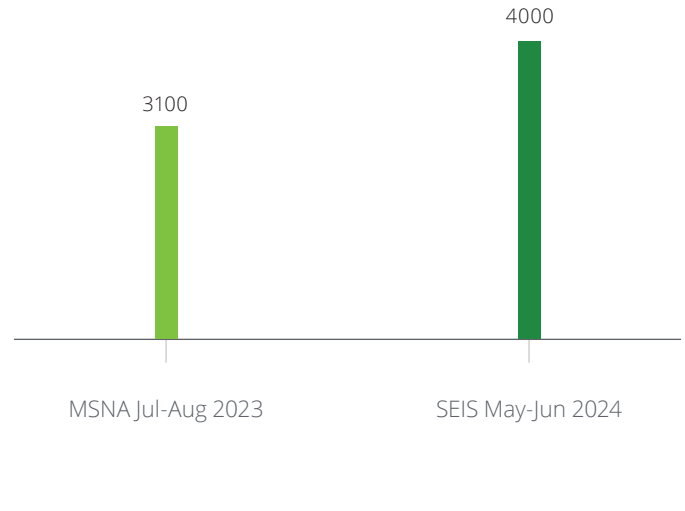
Wykres 9. Status zatrudnienia uchodźców z Ukrainy⁹

Wiek produkcyjny (kobiety 15-59, mężczyźni 16-64)

Wykres 10. Średnie zarobki netto uchodźców z Ukrainy¹⁰

PLN, grupa wiekowa 18-64

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badań MSNA i SEIS UNHCR przeprowadzonych w okresie lipiec-sierpień 2023 r. oraz maj-czerwiec 2024 r.

Ukraińscy uchodźcy częściej pracują w zawodach polegających na wykonywaniu prac prostych niż ukraińscy migranci, cudzoziemcy niebędący Ukraińcami, i polscy obywatele, ale są też grupą, która w ciągu ostatnich dwóch lat odnotowała największe przesunięcie w kierunku bardziej atrakcyjnych zawodów. Z danych na koniec czerwca 2024 r. wynika, że prace proste wykonywało więcej ukraińskich uchodźców (38%), niż ukraińskich migrantów (25%),

cudzoziemców spoza Ukrainy (18%), i polskich obywateli (10%). O ile ten udział wśród uchodźców z Ukrainy był najmniej korzystny, o tyle poprawił się on najbardziej od 2022 r. (o 10 p.p. w porównaniu z 9 p.p. dla przedwojennych Ukraińców, 2 p.p. dla cudzoziemców niebędących Ukraińcami i 1 p.p. dla obywateli polskich). Z kolei w II kwartale 2024 r. menedżerowie i specjaliści, dwie najlepiej opłacane grupy zawodowe, stanowili 8% zarówno uchodźców z Ukrainy, jak i ukraińskich migrantów, 22% cudzoziemców spoza Ukrainy (w tym

wielu specjalistów i kadry kierowniczej IT), oraz 28% obywateli polskich. Ich udział wzrósł w ciągu ostatnich dwóch lat o 3 p.p. wśród uchodźców z Ukrainy i ukraińskich migrantów, o 2,5 p.p. wśród pozostałych cudzoziemców, i o 1,3 p.p. wśród obywateli polskich – dane te pokazują, że choć ukraińscy uchodźcy mogą być w dużej mierze zatrudnieni w mniej atrakcyjnych grupach zawodowych, to jednak najszybciej przesuwać się w kierunku bardziej pożądanym zawodów.¹¹

⁹ Te stopy zatrudnienia są bardzo zbliżone do wyników badań Narodowego Banku Polskiego, według których pracowało 62% ukraińskich uchodźców w lipcu 2023 r. i 68% w lipcu 2024 r. (NBP, 2024). Grupa wiekowa NBP (2024) była jednak nieco inna, ponieważ zawierała osoby dorosłe (18 lat i więcej).

¹⁰ Patrz uwaga na temat metody szacowania mediany wynagrodzeń w technicznym załączniku online.

¹¹ Od 2021 r. ZUS wymaga informacji na temat zawodu pracowników spoza rolnictwa, którzy zgłaszani są do systemu ubezpieczeń społecznych (większość rolników posiada odrębny system ubezpieczeń społecznych). Niestety dane te nie są jeszcze wyczerpujące, gdyż na 30 czerwca 2022 r. obejmowały 4,8 mln osób, a 30 czerwca 2024 r. 7,2 mln – z około 16 mln ubezpieczonych społecznie pracowników. Niemniej jednak jest to nadal bardzo duża próba, a tym samym użyteczny wskaźnik, zwłaszcza w przypadku uchodźców z Ukrainy, którzy przyjeżdżają od lutego 2022 roku, więc wszyscy powinni być uwzględnieni.

Wykres 11. Wielkie grupy zawodów uchodźców z Ukrainy, ukraińskich migrantów, innych cudzoziemców, oraz obywateli polskich zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych, Q2 2022 i Q2 2024 (cywilne, pozarolnicze)

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS (Centralny Rejestr Ubezpieczonych na 21.10.2024 r.).

Awans zawodowy uchodźców z Ukrainy w porównaniu z populacją przyjmującą może być szybszy, niż sugeruje to dziewięć wielkich grup zawodów.

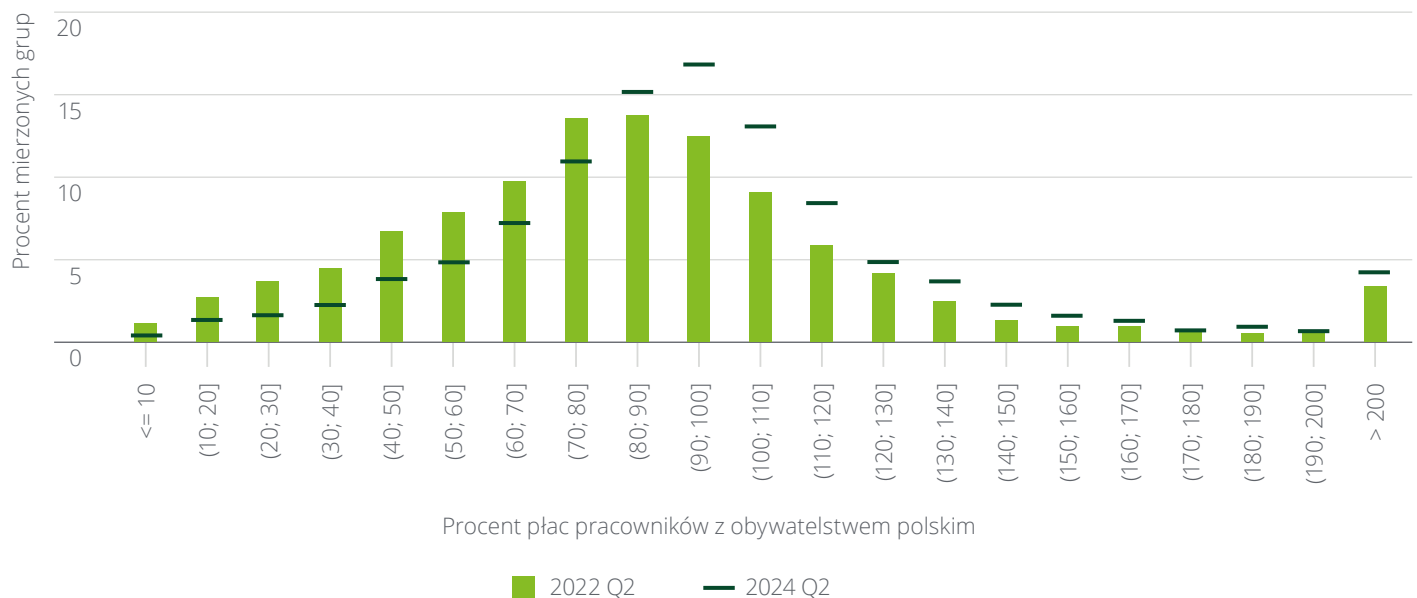
Zaskakujące jest podobne tempo poprawy sytuacji uchodźców z Ukrainy i ukraińskich migrantów w ramach dziewięciu wielkich grup zawodów przedstawionych powyżej. Nie oddaje to jednak sporego

zróżnicowania wewnątrz tych grup. Pomocne są tu dane o przeciętnym wynagrodzeniu w 128 grupach zawodów, które co dwa lata publikuje GUS, ostatnie za październik 2022 r. (GUS, 2024a). Agregacja danych ZUS do tych grup zawodów przy założeniu, że struktura wynagrodzeń pozostaje taka sama jak w październiku 2022 r., wyraźniej pokazuje

tempo w jakim uchodźcy z Ukrainy przemieszczają się do lepiej płatnych zawodów. Między 30 czerwca 2022 r. a 30 czerwca 2024 r. ukraińscy uchodźcy zwiększyli swoje wynagrodzenia o około 7% z tytułu przejścia do lepiej płatnych zawodów, podczas gdy ukraińscy migranci o 5%, cudzoziemcy spoza Ukrainy o 4%, a obywatele polscy o 1%.

Wykres 12. Wynagrodzenie uchodźców z Ukrainy w stosunku do obywateli polskich w tych samych grupach zatrudnionych

Grupy zatrudnionych podzielone ze względu na powiat, płeć, grupę wiekową, i wielką grupę zawodów

Uwagi: Dane oparte są na przeciętnych podstawach składek ZUS w grupach zatrudnionych, przy czym każda grupa odpowiada konkretnemu powiatowi, płci, grupie wiekowej, wielkiej grupie zawodów. Wszystkie dane dotyczą kodu ubezpieczenia 01XX ZUS (pracownicy). Dane na dzień 30 czerwca 2022 r. obejmują 6945 grup zatrudnionych uchodźców z Ukrainy połączonych z takimi samymi grupami dla obywateli polskich, natomiast na dzień 30 czerwca 2024 r. – 13477 takich grup. Uchodźcy ukraińscy zostali zidentyfikowani przez PESEL UKR i obywatelstwo ukraińskie, Polacy po obywatelstwie polskim.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS.

Ukraińscy uchodźcy powoli zmniejszają lukę płacową w stosunku do obywateli polskich na wszystkich poziomach wynagrodzeń.

Po podziale danych administracyjnych ZUS dotyczących uchodźców z Ukrainy dla pracujących w oparciu o umowę o pracę na grupy zatrudnionych na podstawie 380 powiatów, 2 płci, 7 grup wiekowych i 10 wielkich

grup zawodów (w tym nieprzypisanych), różnica w podstawach składek ZUS wobec obywateli polskich jest mniejsza. Najlichniesza grupa (16%) dotyczy od 90% do 100% płac Polaków (mediana 93%). Jest to poprawa w stosunku do stanu sprzed dwóch lat, kiedy większość (13%) plasowała się między 80% a 90% (mediana 82%).¹²

¹² Niestety, dane są dostępne w formacie, który nie nadaje się do modelowania ekonometrycznego, a co za tym idzie, porównano jedynie średnie podstawy składek na ubezpieczenia społeczne pomiędzy tysiącami grup zatrudnionych.

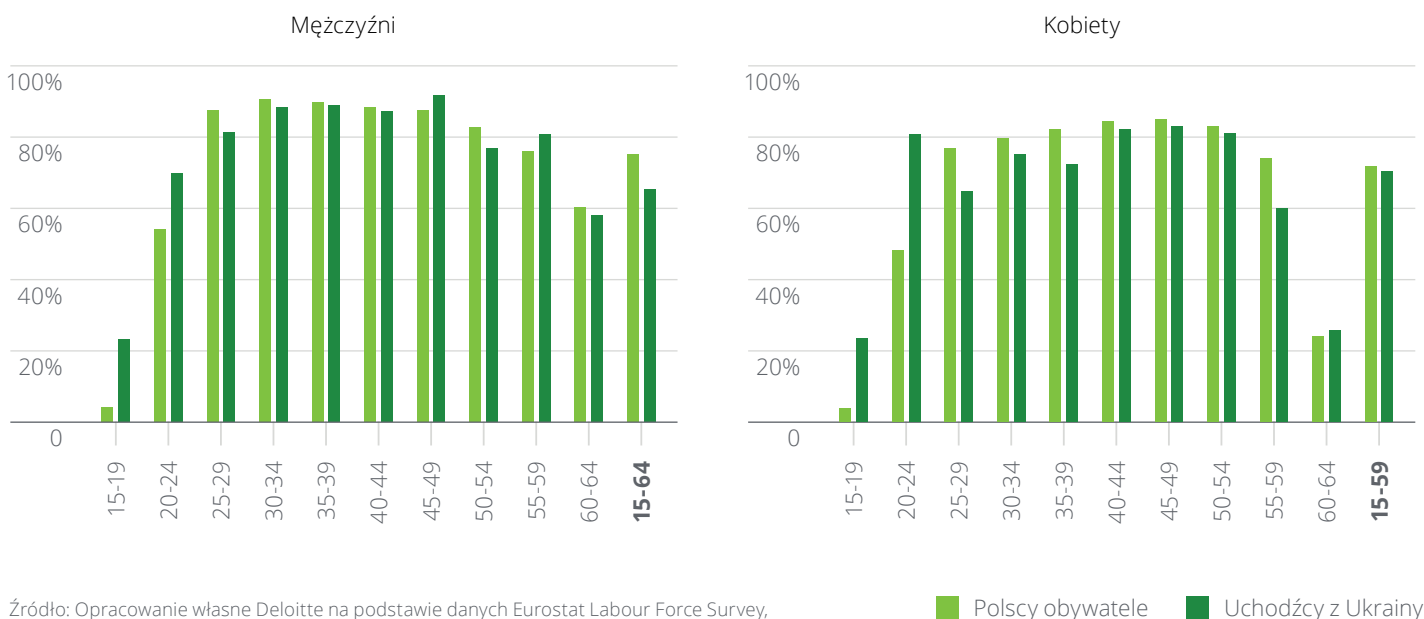
2.2 Obecna sytuacja zawodowa

Stopa zatrudnienia uchodźców z Ukrainy (z uwzględnieniem ich struktury demograficznej) jest tylko nieznacznie niższa niż w przypadku obywateli polskich. W grupie wiekowej 15-59/64 lata stopa zatrudnienia obywateli polskich wyniosła 75% (II kwartał 2024 r. wg Eurostat), nieco więcej niż 69% wśród uchodźców z Ukrainy w badaniu SEIS 2024, u których jednak wskaźnik rośnie do 73% po uwzględnieniu struktury płci i wieku. Wśród mężczyzn w grupie wiekowej 15-64 lat stopa zatrudnienia ukraińskich uchodźców wyniosła 67%,

podczas gdy obywateli polskich 77%. W przypadku kobiet w grupie wiekowej 15-59 lat (wiek emerytalny kobiet w Polsce wynosi 60 lat) odsetek zatrudnionych uchodźczyń z Ukrainy i obywaterek polskich są porównywalne i wynoszą 70% dla uchodźczyń i 72% dla Polek. Wyraźne różnice występują w grupach wiekowych 15-19 lat i 20-24 lata, przy czym wskaźniki zatrudnienia uchodźców z Ukrainy są znacznie wyższe - być może ze względu na fakt, że ukraiński system szkolny kończy się na 17. roku życia, a polski na 19. roku życia.¹³ Niższe są natomiast

stopy zatrudnienia ukraińskich uchodźczyń w grupach wiekowych 25-29 lat, 30-34 i 35-39 lat w porównaniu z młodszymi i starszymi grupami, a także z Polkami, co może wynikać z niewystarczającego dostępu do usług opieki nad dziećmi. Wskaźniki zatrudnienia ukraińskich uchodźczyń w stosunku do Polek są również znacznie niższe w grupie wiekowej 55-59 lat, być może ze względu na fakt, że wiek emerytalny kobiet w Ukrainie dopiero od niedawna (od 2021 r.) wynosi 60 lat.¹⁴

Wykres 13. Stopy zatrudnienia obywateli polskich i uchodźców z Ukrainy w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych Eurostat Labour Force Survey, badania SEIS UNHCR przeprowadzonego w maju i czerwcu 2024 r. Dla obywateli polskich okresem odniesienia jest Q2 2024.

¹³ Dzieci w Ukrainie rozpoczynają naukę w szkole w wieku 6 lat, natomiast w Polsce w wieku 7 lat. System szkolny trwa 11 lat w Ukrainie i 12 lat w Polsce. Po niedawnej reformie ukraińskie dzieci, które rozpoczęły naukę w szkole w 2018 r. lub później, spędzą w niej 12 lat.

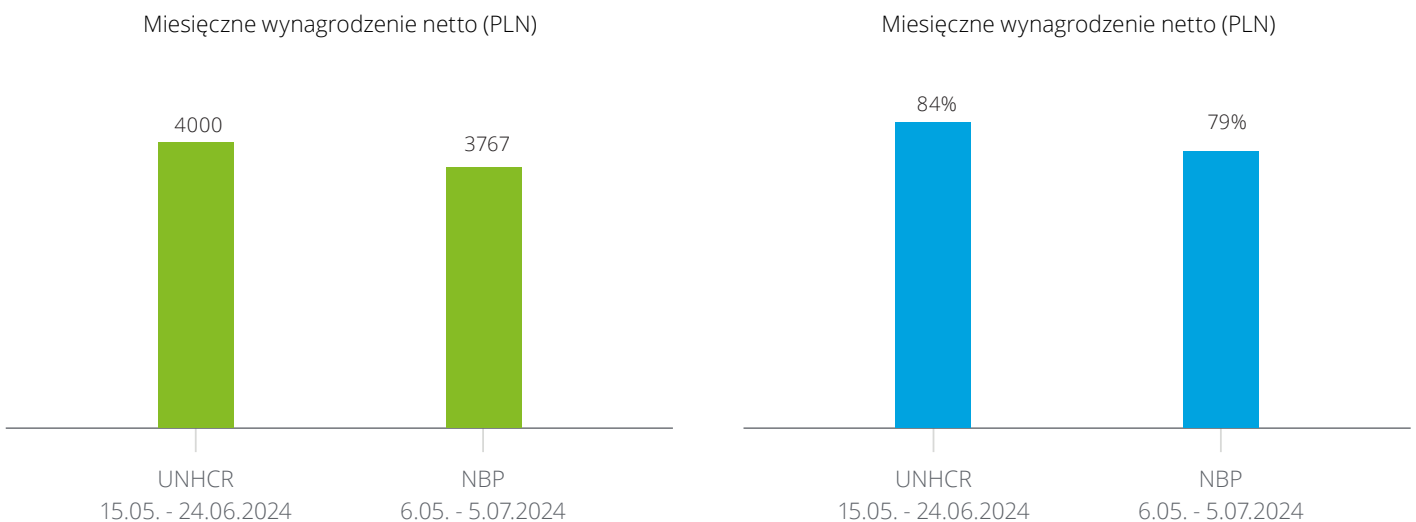
¹⁴ https://www.social-protection.org/gimi/gess/Media.action?sessionId=U1dm6XAPF38pPk5_pzhfaGoS_rOACMDDVv4w5uevMskBeQEC5-gl284293951?id=15680

Przy obecnym stopniu integracji ukraińskich uchodźców z rynkiem pracy i wykonywanych przez nich zawodach, mediana zarobków netto sięga około czterech piątych krajowej mediany – choć prawdopodobnie jest niższa pod względem wynagrodzeń średnich lub brutto. Mediana zarobków netto uchodźców z Ukrainy w II kwartale 2024 r. wyniosła 4 000 zł w badaniu SEIS, a 3 767 zł w NBP (2024). Stanowi to odpowiednio 84% i 79% mediany płac w gospodarce. Szacunki te byłyby najprawdopodobniej niższe, gdyby dostępne były dane o wynagrodzeniach średnich lub brutto. Po pierwsze, porównanie średnich zarobków zamiast mediany pokazałoby większą różnicę między ukraińskimi uchodźcami, a wszystkimi pracownikami w gospodarce, ponieważ średnia jest zawyżana przez osoby o najwyższych dochodach, które rzadziej występują wśród uchodźców

ukraińskich niż w całej populacji. UNHCR (2025b), stosując inną metodę niż tę opisaną w niniejszym raporcie, oszacował na podstawie danych SEIS średnie wynagrodzenia uchodźców z Ukrainy zamiast mediany. W ich oszacowaniu, średnia płaca netto uchodźcy z Ukrainy wyniosła 4 214 zł, czyli tylko nieznacznie więcej od obliczonej powyżej mediany. Przekłada się to na 72% średniej krajowej netto.¹⁵ W raporcie opieramy się na medianie zamiast na średniej, ponieważ mediana ma większe znaczenie dla wpływu ekonomicznego dzięki temu, że nie jest zniekształcona przez najniższe ani najwyższe zarobki. Co więcej, nie istnieją zewnętrzne szacunki, z którymi można by porównać średnią. Po drugie, jak wspomniano wcześniej, uchodźcy z Ukrainy znacznie rzadziej niż Polacy pracują na umowach o pracę, co obniża ich składki społeczne, jak też zarobki brutto. Niestety brak takich danych, ponieważ zarówno

SEIS, jak i NBP (2024) mierzą jedynie zarobki netto. Dane administracyjne ZUS o średnich podstawach składek społecznych przybliżają średnie płace brutto. Na koniec czerwca 2024 r. średnia podstawa składek społecznych uchodźców z Ukrainy wynosiła zaledwie 64% podstawy składek obywateli polskich. Dotyczy to jednak tylko obywateli polskich, a nie wszystkich pracowników w całej gospodarce, a poza tym dane administracyjne różnią się od ankietowych – są podawane na dany dzień zamiast średniej z okresu, pomijają szarą strefę, składki w nich różnią się w zależności od rodzaju umowy, i nie uwzględniają rolników należących do odrębnego systemu ubezpieczeń społecznych. Stąd dostępne dane ZUS są znacznie bardziej ograniczone niż dane z badania SEIS, na których przede wszystkim bazuje niniejszy raport.

Wykres 14. Szacunki mediany wynagrodzeń netto uchodźców z Ukrainy, II kwartał, 2024 r.

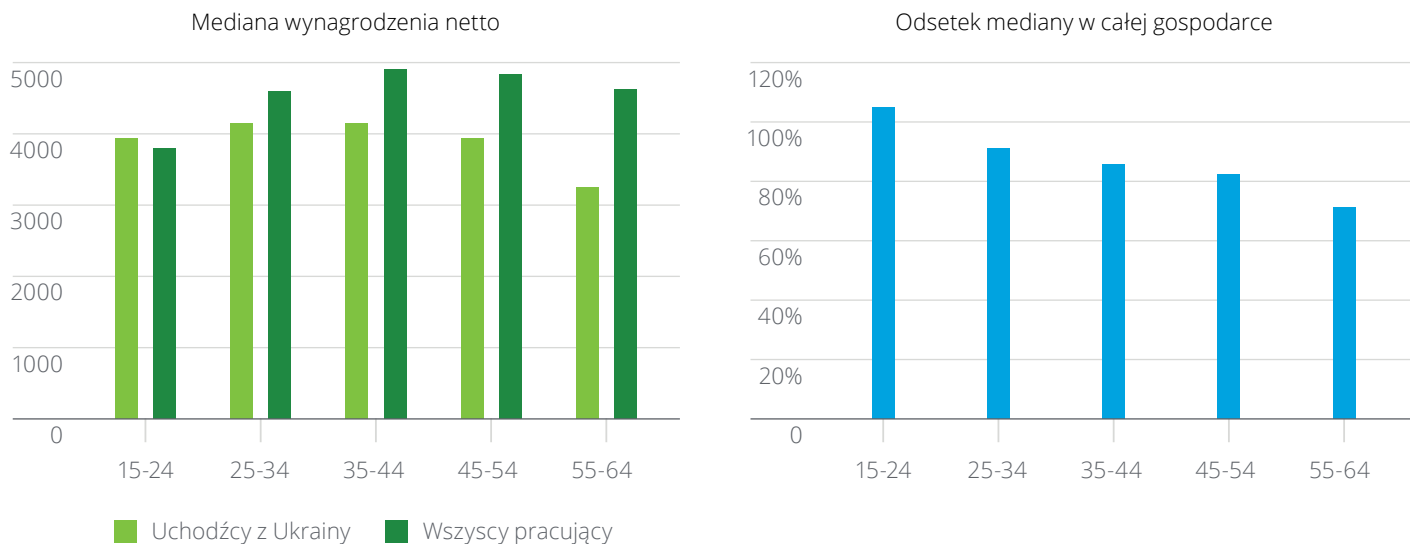
Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badań SEIS i NBP (2024). Miesięczna mediana wynagrodzeń w GUS w gospodarce ogółem została przeliczona w celu odzwierciedlenia konkretnych okresów badań SEIS i NBP (2024).

Zarobki ukraińskich uchodźców są wyższe w przypadku mężczyzn niż kobiet, ale różnica nie jest większa niż w całej gospodarce. Mediana wynagrodzeń netto uchodźczyń z Ukrainy jest o 6% niższa niż uchodźców

(w porównaniu z 7% w całej gospodarce), jednak różnica może być inna ze względu na fakt, że wśród ukraińskich uchodźców jest mniej mężczyzn.

¹⁵ Odsetek obliczony na podstawie średniej GUS dla całej gospodarki w dniach, w których przeprowadzone było badanie SEIS.

Wykres 15. Mediana wynagrodzenia netto uchodźców z Ukrainy w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania SEIS UNHCR oraz danych GUS.

Wśród ukraińskich uchodźców najczęściej w porównaniu do całej gospodarki zarabiają osoby młodsze.

Wynagrodzenia ukraińskich uchodźców są najwyższe w grupach wiekowych 25–34 i 35–44 lata. Jednak w stosunku do całej gospodarki ich płace są najwyższe w najmłodszych grupach i maleją wraz z wiekiem. Można to wytłumaczyć trzema faktami. Po pierwsze, wynagrodzenia osób w najmłodszych grupach wiekowych są najmniej zróżnicowane, ponieważ różnicują się dopiero wraz z upływem czasu i akumulacją doświadczenia zawodowego. Po drugie, młodsze osoby mają krótsze doświadczenie, a więc tracą najmniej na migracji. Po trzecie, młodszym osobom często łatwiej jest nauczyć się języka kraju przyjmującego.

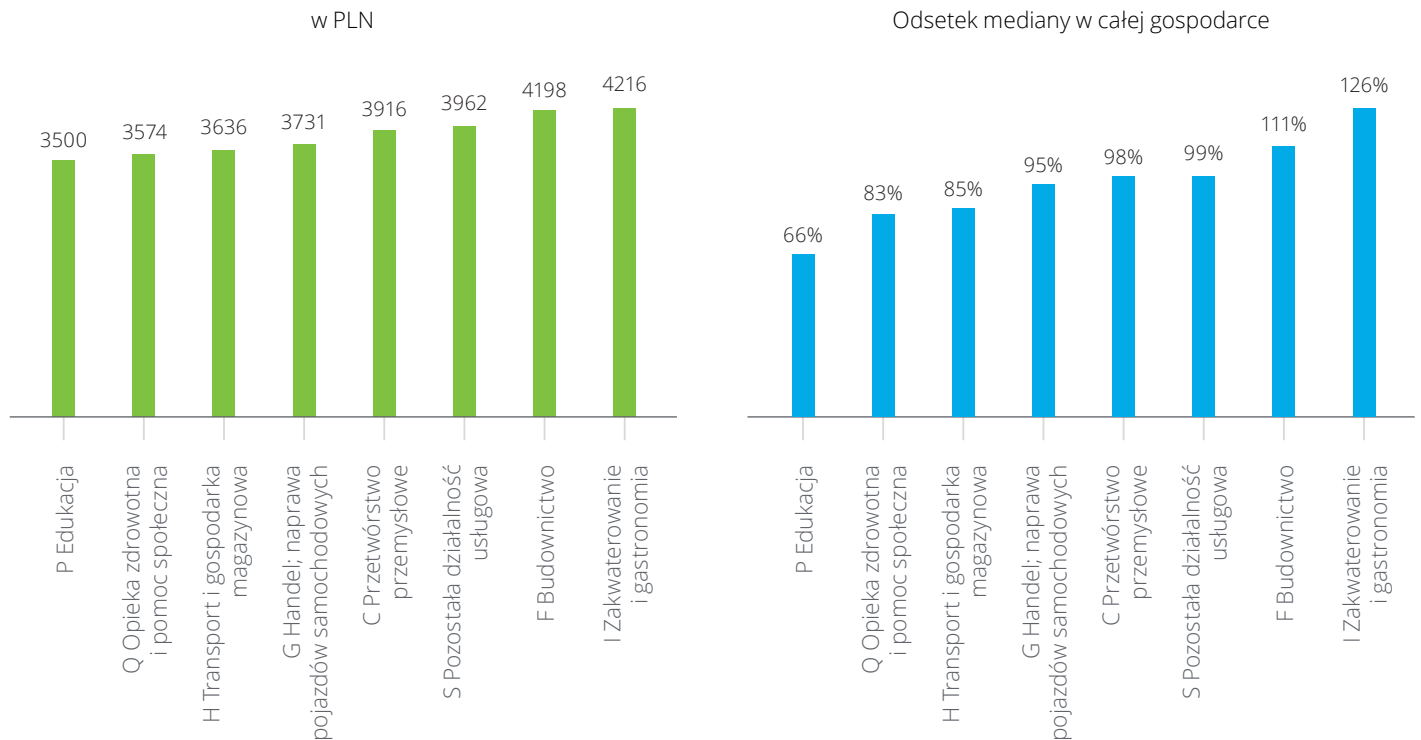
Zarobki ukraińskich uchodźców różnią się w zależności od branży, zarówno w ujęciu nominalnym, jak i jako procent gospodarki jako całości – jedynie edukacja znalazła się najniżej w obu ujęciach.

Ukraińscy uchodźcy zarabiają najwyższe zarobki w przetwórstwie przemysłowym, ochronie zdrowia, zakwaterowaniu i usługach gastronomicznych, a najniższe w edukacji, innych usługach i budownictwie. Porównanie z medianą zarobków w tych gałęziach z całą gospodarką (po przeliczeniu z zarobków brutto na netto) zmienia tę kolejność, przy czym ukraińscy uchodźcy zatrudnieni w sektorze zakwaterowania i usług gastronomicznych oraz budownictwie zarabiają ponad 100% mediany wszystkich pracujących,

a edukacja, zdrowie, oraz transport i gospodarka magazynowa znajdują się najniżej. Zarobki w stosunku do całej gospodarki byłyby niższe, gdyby porównać płace brutto, ponieważ ukraińscy uchodźcy rzadziej mają umowy o pracę i opłacają składki na ubezpieczenie społeczne od wszystkich swoich zarobków.¹⁶ Uchodźcy z Ukrainy zatrudnieni w szkolnictwie mają najniższą medianę wynagrodzeń netto w porównaniu z innymi branżami. Jest to prawdopodobnie spowodowane regulacjami, które uniemożliwiają osobom nieposiadającym obywatelstwa państw członkowskich UE awans w zawodzie nauczyciela w szkołach państwowych, co zostało szerzej omówione w rozdziale 4.

¹⁶ Ponieważ uchodźcy częściej niż przeciętnie w polskiej gospodarce pracują w oparciu o umowy cywilnoprawne lub samozatrudnienie, rzadziej przysługują im prawa pracownicze zapisane w kodeksie pracy. Co więcej, jeśli dzięki temu płacą niższe składki emerytalne, to w przyszłości będą otrzymywać niższe emerytury, ponieważ w Polsce obowiązuje system zdefiniowanej składki. Obniża również ich świadczenia chorobowe.

Wykres 16. Mediana płacy netto uchodźców z Ukrainy w podziale na sektory

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania SEIS UNHCR oraz danych GUS.

3.

Wpływ uchodźców z Ukrainy na gospodarkę

Polska gospodarka dostosowała się do napływu uchodźców z Ukrainy, co skutkowało większą specjalizacją i wyższą produktywnością. Zrównoważyły one wszelkie negatywne skutki większej konkurencji na rynku pracy. W efekcie w 2024 r. wpływ uchodźców z Ukrainy wyniósł 2,7% PKB. Jest to wartość, która zostałaby stracona, gdyby ci uchodźcy zniknęli z polskiej gospodarki. Wyniki są zgodne z optymistycznym scenariuszem nakreślonym w poprzednim raporcie Deloitte (2024).

Gospodarka dostosowała się do wejścia uchodźców z Ukrainy na rynek pracy, co przyczyniło się do szerszej specjalizacji i wzrostu produktywności. W prostym modelu podaży i popytu napływ uchodźców z Ukrainy powinien spowodować utratę pracy przez część polskich pracowników lub ich dezaktywizację zawodową, albo spadek płac realnych. Tak się jednak nie stało. Po pierwsze, wśród Polaków wzrosła stopa zatrudnienia i spadła stopa bezrobocia. Powiaty, w których udział uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu wzrósł o 1 p.p., odnotowały wzrost zatrudnienia obywateli polskich o 0,5 p.p. i spadek stopy bezrobocia o 0,3 p.p.

Po drugie, brak dowodów na spadek płac, a ograniczone dostępne dane wskazują, że ukraińscy uchodźcy przyczynili się do szybszego wzrostu płac w powiatach, w których się osiedlili. Są to typowe wyniki, dobrze udokumentowane w literaturze akademickiej. Rodzimi pracownicy dostosowują się do wejścia imigrantów na rynek pracy, specjalizując się w komplementarnych zadaniach o wyższej wartości dodanej. Widać to w danych, w których Polacy przesunęli się do wyżej wynagradzanych grup zawodów. Jest to wzrost specjalizacji, który stanowi pozytywny wstrząs produktywności, który przeciwważa większą presję konkurencyjną na rynku pracy.¹⁷

Wpływ uchodźców z Ukrainy na polską gospodarkę został oszacowany za pomocą modelu równowagi ogólnej Deloitte D.Climate¹⁸ w scenariuszu modelowania, który obejmuje wstrząs produktywności uwzględniający pozytywny wpływ migrantów na produktywność. W modelu przyjęto wstrząs krańcowej produktywności pracy w wysokości 1,5-2% w zależności od roku, tak aby zniwelować wpływ ukraińskich uchodźców na stopę bezrobocia w gospodarce. Wynika to z braku negatywnego wpływu uchodźców z Ukrainy na polski rynek pracy w naszym modelowaniu ekonometrycznym oraz z badań empirycznych wpływu imigracji

¹⁷ W celu zapoznania się z przeglądem literatury, podstawowymi dowodami empirycznymi i kalibracją modelu należy zapoznać się z załącznikiem dotyczącym strategii modelowania.

¹⁸ Szczegółowe informacje na temat kalibracji modelu Deloitte D.Climate są przedstawione w załączniku o strategii modelowania, natomiast dalsze szczegóły dotyczące tego modelu klasy CGE (Computable General Equilibrium) są dostępne w technicznym załączniku online.

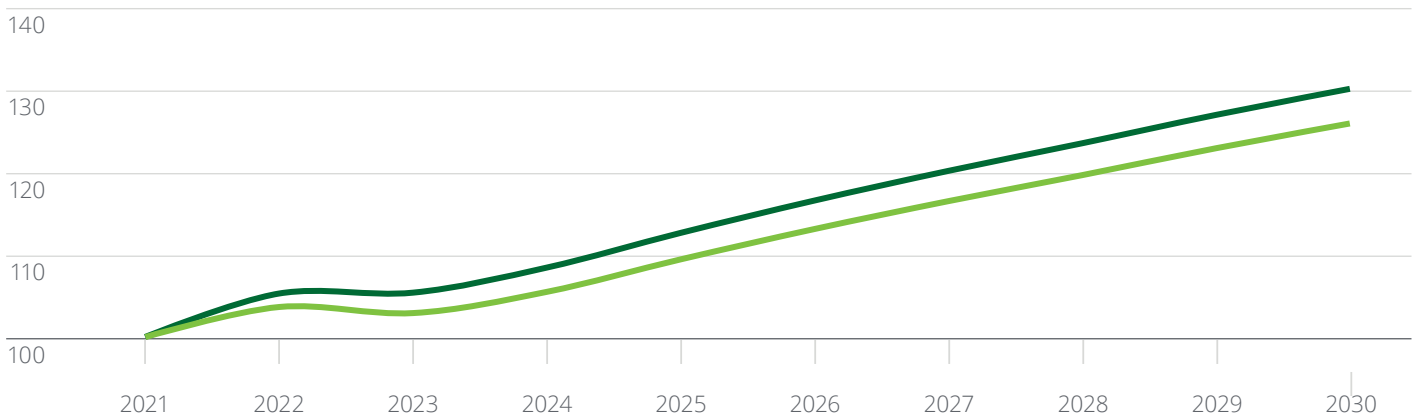
na produktywność omówionych w załączniku.¹⁹ Ponieważ krańcowa produktywność kapitału pozostała taka sama, a liczba ludności Polski wzrosła bardziej niż liczba zatrudnionych

(przede wszystkim o dzieci uchodźców z Ukrainy), wpływ na PKB per capita był mniejszy – wyniósł 0,2%. Wynik ten jest raczej umiarkowany w porównaniu z międzynarodowym modelem panelowym

oszacowanym w raporcie MFW, według którego 1,7% udział ukraińskich uchodźców w dorosłej populacji Polski powinien ostatecznie zwiększyć PKB na mieszkańca o około 3,4% (Jaumotte i in., 2016).

Wykres 17. Ścieżki wzrostu produktu krajowego brutto z uchodźcami z Ukrainy i bez uchodźców

Model Deloitte D.Climate skalibrowany do prognozy wzrostu PKB Ministerstwa Finansów

Źródło: Oszacowania Deloitte D.Climate. Szczegółowe informacje można znaleźć w technicznym załączniku online.

■ Z uchodźcami z Ukrainy

■ Bez uchodźców z Ukrainy

Głównym efektem obecności uchodźców z Ukrainy jest rozwój gospodarki i podniesienie jej na wyższą ścieżkę wzrostu. Zgodnie z modelem Deloitte D.Climate wpływ gospodarczy uchodźców z Ukrainy wyniósł 1,5% PKB w 2022 r., kiedy wchodzili oni na rynek pracy. Wraz ze znajdowaniem zatrudnienia przez coraz większą liczbę uchodźców, ich wpływ wzrósł do 2,3 % PKB w 2023 r., a następnie do 2,7 % PKB w 2024 r. Odpowiada to PKB wyższemu o 98,7 mld zł w 2024 r. W dłuższej perspektywie, w miarę jak uchodźcy będą zdobywać coraz więcej umiejętności specyficznych dla polskiego rynku pracy, a firmy – inwestować w przywrócenie wcześniejszego stosunku kapitału do zatrudnienia, wpływ ten wzrośnie do 3,2 proc. PKB w 2030 r. Uchodźcy wnoszą wkład w gospodarkę zwiększając podaż pracy zarówno jako pracownicy, jak

i przedsiębiorcy, a także pobudzając popyt jako konsumenci. Wzrost PKB nie jest wprost proporcjonalny do wzrostu liczby ludności lub zatrudnienia.²⁰ Z jednej strony wzrost produktywności dodatkowo pobudza gospodarkę, z drugiej zaś korzyści maleją zarówno ze względu na spadek stosunku kapitału do zatrudnienia, jak i wzrost konkurencji na rynku pracy. Co więcej, wzrost popytu w warunkach napiętej sytuacji na rynku pracy działa w kierunku wyższej inflacji i niższej konkurencyjności cenowej polskich produktów, co zmniejsza jego ogólny pozytywny wpływ.

Wyniki są zgodne z optymistycznym scenariuszem z poprzedniego raportu Deloitte (2024). Bieżący raport różni się od tego z 2024 r. tym, że uwzględniamy pozytywny wstrząs produktywności odzwierciedlony w danych z rynku pracy,

który dodatkowo wzmacnia wpływ gospodarczy uchodźców z Ukrainy. Dodatkowo, aby uzyskać wyniki, które byłyby porównywalne z poprzednim raportem, przeprowadzono symulację wpływu gospodarczego w scenariuszu bez wstrząsu produktywności. W efekcie wpływ spadł do 1,3% PKB w 2024 r., co jest zgodne z najbardziej optymistycznym z czterech nakreślonych scenariuszy Deloitte (2024), 1,1% PKB w 2023 r. i 1,4% PKB w długim okresie.²¹ Okazało się, że ukraińscy uchodźcy i gospodarka dostosowały się lepiej niż prognozowano w ubiegłym roku. Ponadto fakt, że wcześniej modelowane łagodne, niekorzystne skutki dla rynku pracy nie wystąpiły, wskazuje na silniejszy niż zakładano wzrost wydajności pracy. W efekcie, pozytywny wpływ ukraińskich uchodźców na gospodarkę jest większy niż wcześniej oczekiwano.

¹⁹ Pełne uzasadnienie szoku związanego z wydajnością przedstawiono w załączniku dotyczącym strategii modelowania, natomiast dalsze szczegółowe wyniki modeli ekonometrycznych są dostępne w technicznym załączniku online.

²⁰ Jak wskazano w załączniku do strategii modelowania, łączną liczbę uchodźców ustalono na 2,6 % ogółu ludności, a ich udział w całkowitym zatrudnieniu wzrósł z 1,5% w 2022 r. do 2,4% w 2024 r.

²¹ Pełne wyniki scenariusza modelowania bez wstrząsu produktywności są dostępne w technicznym załączniku online.

Tabela 2. Wyniki modelu Deloitte D.Climat dla napływu uchodźców z Ukrainy

	Bieżący szacunek 2024	Długookresowy szacunek 2030
Produkt krajowy brutto	+2,71%	+3,21%
Stopa bezrobocia	–	-0,10 p.p.
Płace realne	0,00%	+0,24%
Dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych	+2,94%	+2,73%

Źródło: Oszacowania Deloitte D. Climate.

Pozytywny wstrząs krańcowej produktywności pracy ustabilizował bieżący wpływ na rynek pracy i w dłuższej perspektywie powinien okazać się pozytywny. W modelu, dodatkowy napływ pracowników zwiększa konkurencję na rynku pracy, wywołując presję na wzrost stopy bezrobocia i spadek płac realnych. Wzrost ten niemal całkowicie równoważy dodatkowy pozytywny wstrząs krańcowej wydajności pracy. O ile zakładany wzrost produktywności stabilizuje stopę bezrobocia i wpływ na płace realne w latach 2022-2024, o tyle w perspektywie długoterminowej w 2030 r. skumulowany wpływ uchodźców z Ukrainy powinien obniżyć stopę bezrobocia o 0,1 p.p. i podnieść płace realne o 0,24%.

Uchodźcy z Ukrainy zwiększają przychody sektora instytucji rządowych i samorządowych jako pracownicy, przedsiębiorcy, i konsumenci. Po pierwsze, większa liczba pracowników zwiększa fundusz płac. Po drugie, większa populacja

zwiększa konsumpcję prywatną. Zarówno płace, jak i konsumpcja są opodatkowane. Również napływ kapitału z zagranicy (np. oszczędności uchodźców w ukraińskich bankach) dodatkowo wzmacnia ten efekt. W sumie, dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych wzrosły w 2022 r. o 2,0%, w 2023 r. o 2,75%, a w 2024 r. o 2,94%. W ujęciu pieniężnym jest to 25,0 mld zł w 2022 r., 39,1 mld zł w 2023 r., i 47,0 mld zł w 2024 r.²² W perspektywie długoterminowej dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych powinny wzrosnąć w skali roku o około 2,7%.

Zasadniczo uchodźcy z Ukrainy tworzą dodatkowy produkt i popyt. Powoduje to wzrost realnego PKB, a jest szczególnie korzystne dla finansów publicznych. Chociaż napływ uchodźców był na początku kosztowny, dodatkowe dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych, które zapewnili, były więcej niż wystarczające, aby zrekompensować te wydatki.²³ Napięty

rynek pracy pomógł zaabsorbować wzrost siły roboczej, łagodząc negatywne skutki zwiększonej konkurencji dla rodzimej siły roboczej. W miarę upływu czasu wzrost produktywności powinien przynieść korzyści rodzimym pracownikom, ponieważ jest to główny czynnik napędzający długoterminowy wzrost płac.²⁴

²² Kalkulacje własne Deloitte na podstawie [Informacja kwartalna o stanie finansów publicznych - Ministerstwo Finansów - Portal Gov.pl](#) dla poszczególnych lat. Udział dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych w PKB w 2024 r. został obliczony na podstawie danych za I kwartał–III kwartał, co posłużyło za podstawę do oszacowania dochodów sektora instytucji rządowych przy jednoczesnym wykorzystaniu prognozy PKB zawartej w [Wytyczne dotyczące wskaźników makroekonomicznych - Ministerstwo Finansów - Portal Gov.pl](#).

²³ Model traktuje sektor instytucji rządowych i samorządowych jako całość, jednakże wewnątrz tego sektora koszty i dochody mogą się różnić, przez co jedne jednostki i szczeble mogą ponosić straty, podczas gdy inne mogą charakteryzować się nieproporcjonalnym wzrostem dochodów.

²⁴ Aby zapoznać się z dyskusją na temat stabilnej długoterminowej relacji między płacami a wydajnością pracy, zob. na przykład Meager & Speckesser (2011).

4.

Niedopasowanie umiejętności na rynku pracy

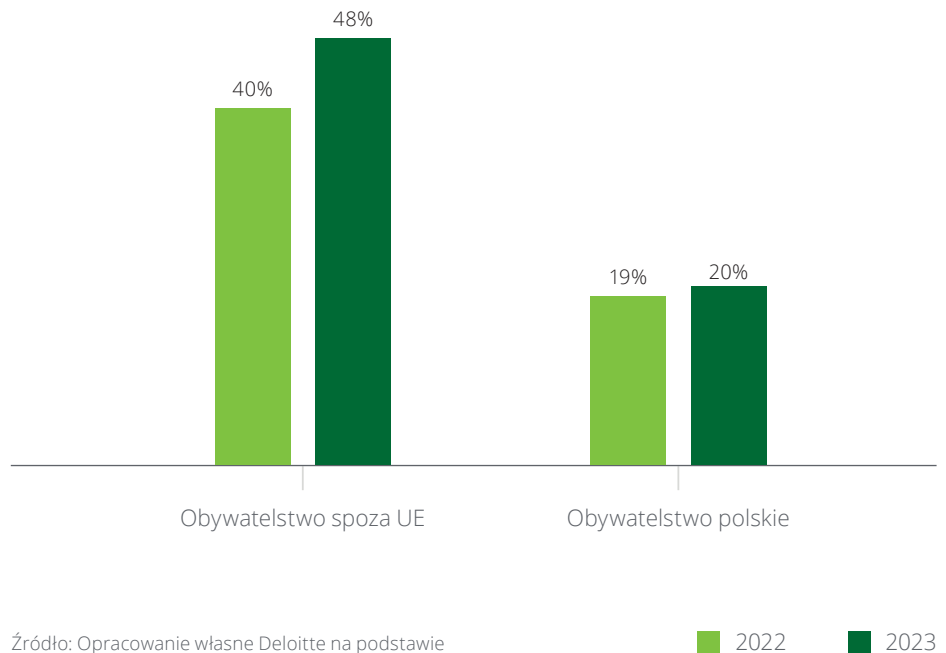
Dysproporcja między wykształceniem, a wykonywaną pracą przez uchodźców z Ukrainy wskazuje, że pracują oni poniżej swoich kwalifikacji znacznie częściej niż polscy obywatele (4.1). Szeroko rozpowszechniona regulacja zawodów stanowi przeszkodę w efektywnym wykorzystaniu kapitału ludzkiego uchodźców z Ukrainy, którzy – w porównaniu z obywatelami polskimi – rzadko pracują w zawodach regulowanych (4.2). Im lepsza znajomość języka polskiego, tym wyższa premia płacowa. Starsi uchodźcy, jak również ci, którzy przebywają w Polsce krócej lub mają wykształcenie poniżej wyższego, posiadają zwykle słabsze umiejętności językowe (4.3). Uchodźcy, którzy wcześniej w Ukrainie zajmowali się gospodarstwem domowym lub z innego powodu nie pracowali, również w Polsce odnotowują niższe stopy zatrudnienia (4.4). Kluczowe dla poprawy sytuacji uchodźców z Ukrainy w Polsce będą kursy językowe, w tym na poziomie zaawansowanym dla profesjonalistów, złagodzenie regulacji zawodów, w szczególności tych opartych wyłącznie na obywatelstwie, oraz aktywne polityki rynku pracy ułatwiające określonym grupom podjęcie pracy zawodowej (4.5)

4.1 Praca poniżej kwalifikacji

Degradacja zawodowa dotyczy wszystkich typów migrantów na całym świecie, w tym uchodźców, i od dawna niepokoi ekonomistów oraz decydentów. Według wcześniejszych badań zwykle około jedna trzecia migrantów z wyższym wykształceniem pracuje na stanowiskach wymagających jedynie dyplomu ukończenia szkoły średniej, w porównaniu z 10% rodzimych pracowników (Tani, 2020). Migranci i uchodźcy mogą nie posiadać biegłości językowej lub wiedzy specyficznej dla danego kraju (np. w zakresie prawa lub kontaktów biznesowych), mieć trudności z udowodnieniem doświadczenia zawodowego lub edukacji zdobytych w kraju pochodzenia. Napotykają również bariery regulacyjne w dostępie do niektórych zawodów, np. w sektorze publicznym lub licencjonowanych zawodach specjalistycznych. Zapewnienie, że umiejętności migrantów i uchodźców są w pełni wykorzystywane dla dobra nich samych, jak i gospodarek krajów przyjmujących, jest głównym wyzwaniem polityk publicznych w krajach odnotowujących dużą skalę imigracji.

W Polsce obywatele spoza UE-27 dwukrotnie częściej wykonują pracę poniżej swoich kwalifikacji niż obywatele polscy. W badaniu aktywności ekonomicznej ludności Eurostat definiuje pracę poniżej kwalifikacji jako odsetek osób z wykształceniem wyższym (licencjat i wyższe), które są zatrudnione w 4-9 grupach zawodowych ISCO (Międzynarodowy Standard Klasyfikacji Zawodów).²⁵ Chociaż jest mało prawdopodobne, aby badanie uwzględniło wszystkich ukraińskich uchodźców i migrantów innych narodowości w Polsce, to w latach 2022-2023 nastąpił wyraźny wzrost wskaźników dla obywateli spoza UE-27, którego nie było w przypadku obywateli polskich.

Wykres 18. Odsetek osób wykonujących pracę poniżej swoich kwalifikacji w zależności od obywatelstwa

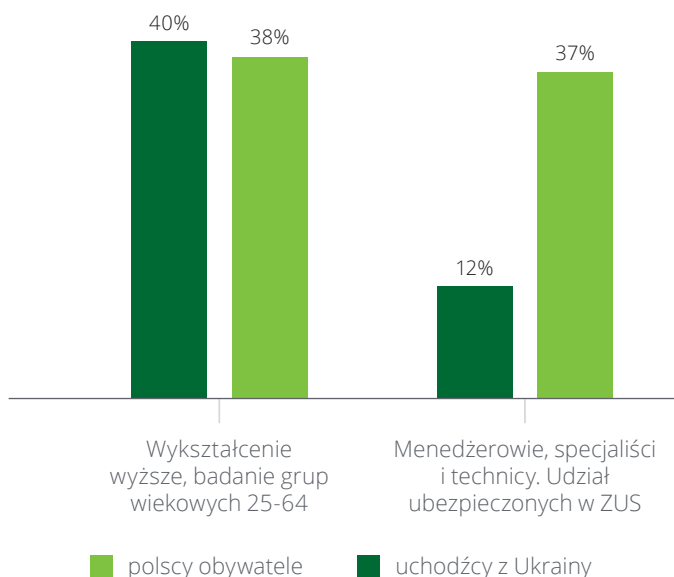
Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych Eurostatu (Labour Force Survey).

Degradacja zawodowa jest powszechna wśród ukraińskich uchodźców w Polsce. Z badania SEIS wynika, że 40% ukraińskich uchodźców w wieku 25–64 lat posiada wykształcenie wyższe – to więcej niż odsetek obywateli polskich w tym samym przedziale wiekowym, według średniej rocznej Eurostatu z 2023 r. Choć w danych ZUS dostępnych na koniec czerwca 2024 r. mniej niż połowa ubezpieczonych społecznie w Polsce ma przypisane grupy zawodów, to widać w nich widoczne niedopasowanie między wykształceniem uchodźców a wykonywaną przez nich pracą. Tylko 12% uchodźców z Ukrainy (mniej niż jedna trzecia udziału posiadających wyższe wykształcenie) pracowało w grupach zawodowych

wymagających wykształcenia wyższego, tj. menedżerów, specjalistów i techników (ISCO 1-3), w porównaniu z 37% obywateli Polski (prawie tyle samo, co odsetek osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata).

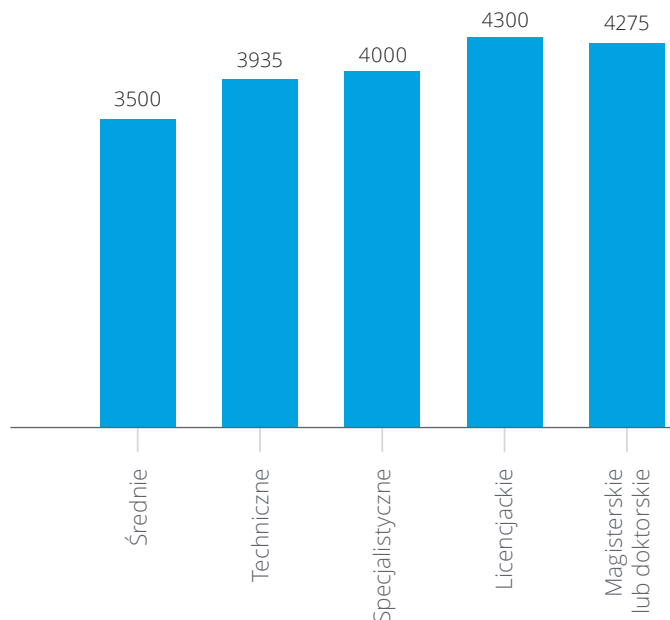
²⁵ Jest to ta sama klasyfikacja, którą przytoczono za GUS i ZUS w poprzednich rozdziałach. Kody 4-9 odnoszą się do pracowników biurowych; pracownicy serwisu i sprzedaży; wykwalifikowani pracownicy rolni, leśni i rybacy; robotnicy rzemieślnicy i rzemieślnicy pokrewni; operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń; zawody podstawowe.

Wykres 19. Udział osób z wykształceniem wyższym i odpowiadających mu grup zawodów

Źródło: opracowanie własne Deloitte na podstawie badania SEIS UNHCR (poziom wykształcenia uchodźców z Ukrainy) z połowy 2024 r., badania Siły Roboczej Eurostatu z 2023 r., Eurostat (poziom wykształcenia obywateli polskich) oraz danych administracyjnych ZUS z połowy 2024 r. (grupy zawodowe)

Wykres 20. Mediana zarobków netto uchodźców z Ukrainy według poziomu wykształcenia

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania UNHCR SEIS z połowy 2024 r. (poziom wykształcenia uchodźców z Ukrainy i mediana wynagrodzeń netto), badania aktywności ekonomicznej ludności Eurostatu z 2023 r. (poziom wykształcenia obywateli polskich) oraz danych administracyjnych ZUS z połowy 2024 r. (grupy zawodowe).

Edukacyjna premia płacowa wydaje się niższa wśród uchodźców z Ukrainy niż ogółem wśród pracowników w Polsce.

Jak wynika z badania SEIS, ukraińscy uchodźcy z tytułem magistra i doktora mają o 22% wyższą medianę wynagrodzeń netto niż osoby z wykształceniem średnim. Wydaje się, że jest to niewielka premia, nawet biorąc pod uwagę fakt, że na ogół różnice pomiędzy medianami wynagrodzeń są mniej wyraźne niż między średnimi (które są wyższe dzięki najwyższym dochodom) oraz że nasza metoda szacowania płac oparta na dochodach gospodarstw domowych SEIS²⁶ może niedoszacowywać wysokich i niskich płac. Według najnowszych szacunków z października 2022 r. w całej gospodarce średnie wynagrodzenie brutto osób posiadających tytuł magistra i doktora było o 84% wyższe niż osób z wykształceniem gimnazjalnym.²⁷

Większość ukraińskich uchodźców pracuje w innym sektorze niż wcześniej w Ukrainie, co także wskazuje na ich „degradację” zawodową. Z badania SEIS wynika, że 34% ukraińskich uchodźców zatrudnionych obecnie w Polsce pracuje w tej samej gałęzi gospodarki co w Ukrainie, a 48% – w innej. Brak danych dotyczących 18% pracowników – w większości są to najmłodszy uchodźcy, którzy być może jeszcze nie pracowali. Uchodźcy pracujący w tej samej branży, co wcześniej w Ukrainie, mają wyższą medianę płac netto o 6% w stosunku do tych, którzy zmienili branżę – ich mediana zarobków netto sięga 89% mediany netto w gospodarce. Jednak prawdopodobnie rzeczywisty efekt pracy w tej samej branży co wcześniej jest zawyżony, ponieważ w pierwotnych branżach w większym stopniu pozostały osoby o wyższych zarobkach (na przykład specjaliści IT).

Wysoko wykwalifikowani ukraińscy uchodźcy prawdopodobnie pracują znacząco poniżej kwalifikacji.

Mediana wynagrodzeń netto uchodźców z Ukrainy szacowana jest na 84% (badanie SEIS) lub 79% (badanie NBP 2024) mediany krajowej (zob. rozdział 2). Różnica w przypadku średnich wynagrodzeń może być jeszcze większa. Dzieje się tak, ponieważ mediany są niewrażliwe na nierówny rozkład płac, podczas gdy średnie są w Polsce zawyżane przez najwyższe zarobki. Prawdopodobnie wśród uchodźców z Ukrainy jest mało osób o wysokich zarobkach, biorąc pod uwagę ich niekorzystną strukturę zawodową. Dzieje się tak z wielu powodów, począwszy od regulacji zawodów, a skończywszy na wysokim poziomie biegłości językowej wymaganym na stanowiskach dla pracowników wysoko wykwalifikowanych.²⁸

²⁶ Jak opisano w rozdziale 2, SEIS mierzy dochody na poziomie gospodarstw domowych. Wykorzystanie go do oszacowania indywidualnych wynagrodzeń prawdopodobnie zaniża najniższe i najwyższe dochody. Szczegółowe informacje są dostępne w internetowym dodatku technicznym.

²⁷ Należy zauważyć, że dane GUS (2024) dla populacji przyjmującej nie są do końca porównywalne, ponieważ nie obejmują mikroprzedsiębiorstw, obejmują wcześniejszy okres i koncentrują się na wynagrodzeniach brutto i średnich.

Ograniczenie problemu pracy poniżej kwalifikacji mogłoby przynieść korzyści makroekonomiczne. Aby zademonstrować potencjalne efekty gospodarcze działań zmierzających do rozwiązania problemu pracy poniżej kwalifikacji, przeprowadzono symulację, w której zmniejszono lukę w reprezentacji uchodźców w lepiej płatnych zawodach o połowę. Nie zakładano braku różnic

między uchodźcami a obywatelami polskimi, ponieważ niektóre bariery (takie jak wiedza i sieci kontaktów specyficzne dla danego kraju) są trudniejsze do pokonania niż inne (np. znajomość języków obcych i licencje zawodowe). Gdyby jednak różnica wynagrodzenie uchodźców wzrosłaby o ok. 10%. Przy założeniu, że wzrost produktywności jest równy wzrostowi

płac, dałoby to 3,5 mld zł wartości dodanej dla gospodarki. Szacunki te mogą zaniżać potencjalne korzyści, ponieważ wzrost produktywności mógłby również prowadzić do wyższych zysków pracodawców i dalszych inwestycji. Z drugiej strony, ogólny wpływ na płace mógłby być mniejszy, gdyby wzrost konkurencji pomiędzy pracownikami zmniejszył indywidualną premię płacową.

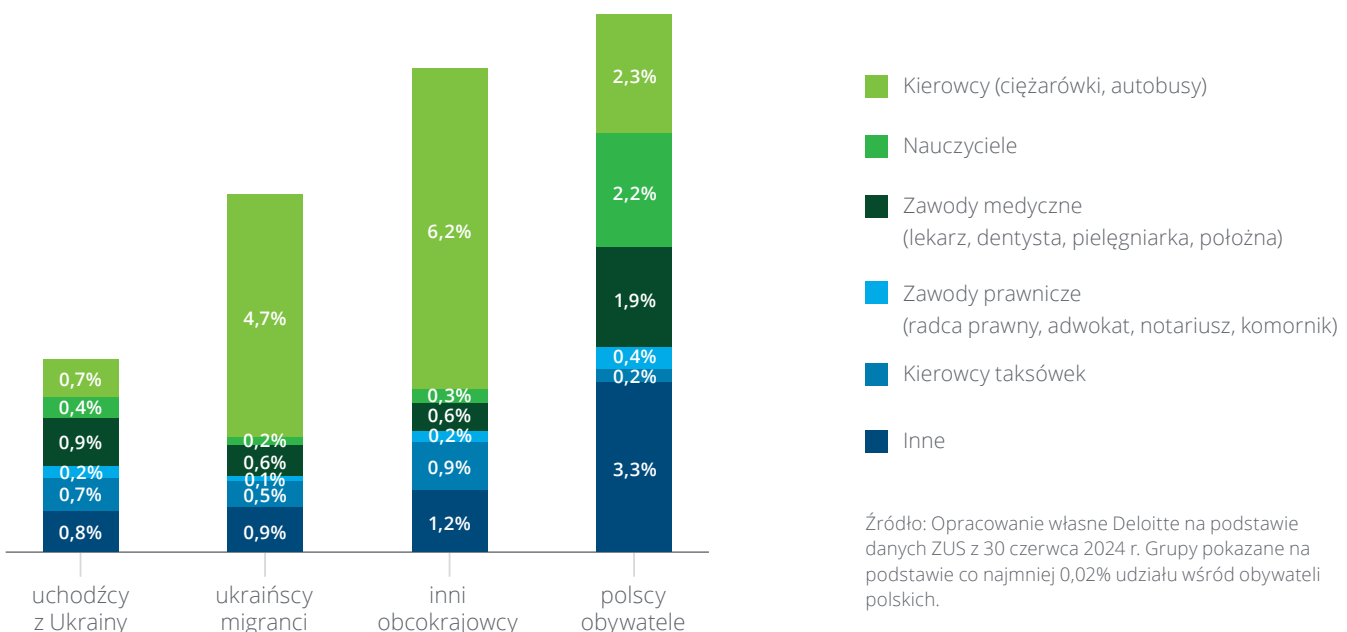
4.2 Dostęp do zawodów regulowanych

Szeroko rozpowszechnione licencjonowanie zawodów jest poważną przeszkodą w efektywnym wykorzystaniu kapitału ludzkiego ukraińskich uchodźców. Polska jest trzecim krajem o największej liczbie zawodów regulowanych wśród 28 państw członkowskich Unii Europejskiej, według Bazy Zawodów Regulowanych Komisji Europejskiej. Może to stanowić problem, ponieważ licencjonowanie zawodowe jest wymieniane w literaturze wśród przyczyn pracy migrantów poniżej kwalifikacji. Cassidy i Dacass (2021) pokazali, że w Stanach Zjednoczonych imigranci znacznie rzadziej posiadali licencje zawodowe niż podobni, rodzimi

pracownicy, a różnica ta była największa w przypadku mężczyzn, najlepiej wykształconych, i nienaturalizowanych imigrantów. Ma to istotny wpływ na płace, ponieważ, jak wykazano w przełomowej pracy Kleinera i Kruegera (2013) i potwierdzono w szeregu analiz, praca w zawodzie regulowanym wiąże się ze znaczną premią płacową. Brücker i in. (2021), którzy przeanalizowali dane niemieckie, pokazali, że uzyskanie licencji zawodowej prowadziło do pełnej konwergencji zarobków imigrantów z zarobkami ich rodzimych odpowiedników. Tani (2020) pokazał, że w Australii licencje zawodowe podnosiły stawki godzinowe i poprawiały dopasowanie wykształcenia

do wykonywanej pracy, wśród migrantów pracujących w zawodach regulowanych, ale jednocześnie pogarszały wyniki na rynku pracy dla tych imigrantów, którzy nie uzyskali licencji. Według Petersona i in. (2014), w latach 1973–2010 stany USA z bardziej rygorystycznymi systemami licencjonowania zawodów dla migrantów lekarzy przyjmowały mniej nowych migrantów lekarzy i w większym stopniu borykały się z brakami kadrowymi w ochronie zdrowia. Z kolei, Aleksynska i Tritah (2013) wskazały, że migranci we Francji nie mieli prawnie dostępu do około 30% miejsc pracy w kraju.

Wykres 21. Udział zawodów regulowanych według obywatelstwa i statusu prawnego, Q2 2024

²⁸ W pracy Lessem i Sanders (2020) modelowanie wzrostu płac imigrantów w Stanach Zjednoczonych pokazało w scenariuszu kontr-faktycznym, że usunięcie barier wejścia do zawodów dałoby jedynie niewielki wzrost zarobków przeciętnemu imigrantowi, ale już znaczący najwyżej wykwalifikowanym imigrantom.

© UNHCR / Anna Liminowicz

W porównaniu z obywatelami polskimi uchodźcy z Ukrainy rzadko pracują w zawodach regulowanych

– 3,6% spośród ubezpieczonych w ZUS w porównaniu z 10,6% obywateli Polski według stanu na połowę 2024 r. Odsetek ten był wyższy wśród ukraińskich migrantów oraz innych cudzoziemców, ze względu na duży udział kierowców ciężarówek i autobusów. Ogólnie rzecz biorąc, ukraińscy uchodźcy rzadziej pracują w najczęstszych zawodach regulowanych w porównaniu z obywatelami polskimi. Wśród uchodźców z Ukrainy 0,7% pracuje jako kierowcy ciężarówek lub autobusów, znacznie mniej niż wśród innych migrantów (4,7% ukraińskich migrantów i 6,2% innych migrantów) czy obywateli polskich (2,3%). Można to częściowo przypisać dużej liczbie kobiet wśród uchodźców z Ukrainy. Wyjątkiem jest zawód taksówkarza, który ma niskie bariery wejścia, oferuje elastyczność i charakteryzuje się dużym udziałem imigrantów.

Ze względu na wymogi dotyczące obywatelstwa, różnica jest wyraźniej uwarunkowana regulacjami w przypadku

nauczycieli (szkolnych i przedszkolnych), którzy stanowią zaledwie 0,4% uchodźców z Ukrainy i jeszcze mniej wśród innych migrantów, ale już 2,2% obywateli Polski. W ostatnich latach zawody medyczne (lekarze, dentyści, pielęgniarki, i położne) otwarto dla migrantów i uchodźców, aby zmniejszyć deficyty specjalistów. O ile wśród nich udział ukraińskich uchodźców wynosi zaledwie 0,9% w porównaniu z 1,9% w przypadku obywateli Polski, o tyle różnica jest bardzo mała w przypadku lekarzy i lekarzy dentyistów, którzy stanowią 0,7% uchodźców z Ukrainy i 0,8% obywateli Polski. W zawodach prawniczych (radcowie prawni, adwokaci, notariusze, komornicy) luka pozostaje duża, choć oprócz licencji zawodowych prawdopodobnymi przyczynami mogą być różnice między prawem polskim i ukraińskim, a także trudności nowych podmiotów z pozyskiwaniem klientów ze względu na ograniczenia regulacyjne w reklamowaniu swoich usług. W efekcie zaledwie 0,02% uchodźców z Ukrainy pracuje w zawodach prawniczych, wobec 0,4% obywateli polskich. Duże kontrasty występują również w pozostałych zawodach regulowanych,

w których zatrudnionych jest 0,8% uchodźców z Ukrainy i 3,3% obywateli polskich. Są to inżynierowie budownictwa (0,02% uchodźców z Ukrainy), farmaceuci (0,01%) i psychologowie (0,09%), podczas gdy dla obywateli polskich te odsetki wynoszą odpowiednio 0,26%, 0,19% i 0,18%.

Istnieją poważne bariery dla cudzoziemców chcących zostać nauczycielami.

Nauczyciele pracujący w polskich szkołach mają trzy etapy kariery zawodowej: nauczyciel praktykant, nauczyciel mianowany oraz nauczyciel dyplomowany. Trzy czwarte nauczycieli w roku szkolnym 2023/2024 przypadło na dwie ostatnie kategorie (GUS, 2024). Jednak, aby uzyskać awans na nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, cudzoziemiec musi posiadać obywatelstwo polskie, unijne, szwajcarskie, lub inne obywatelstwo EOG (Babakova i in., 2024). W efekcie tylko 0,4% uchodźców z Ukrainy pracowało w zawodzie nauczyciela (zarejestrowani w ZUS w połowie 2024 r.), wobec 2,2% polskich obywateli. Było więcej asystentów nauczycieli, którzy nie są regulowani, niż rzeczywistych nauczycieli.

Co więcej, z danych przedstawionych w rozdziale 2 wynika, że mediana wynagrodzeń netto uchodźców z Ukrainy w edukacji wynosi zaledwie 3,5 tys. zł, co stanowi 66% tego, co zarabia się w Polsce w edukacji ogółem.

Wymogi dotyczące obywatelstwa w regulowanych zawodach medycznych zostały złagodzone w reakcji na pandemię COVID-19 w 2020 r. oraz w związku z wybuchem pełnoskalowej wojny

w Ukrainie w lutym 2022 r., ale często były to rozwiązania prowizoryczne.

Według raportu Babakovej i in. (2024) w czasie pandemii COVID-19 lekarze z Ukrainy mogli praktykować medycynę, ale tylko w wyznaczonym ośrodku opieki zdrowotnej i nie dłużej niż przez pięć lat bez możliwości przedłużenia. W lutym 2022 r. ukraińscy psycholodzy uzyskali zezwolenie na świadczenie usług na rzecz innych obywateli Ukrainy, ale tylko przez 18 miesięcy. Choć to złagodzenie wymogów prawdopodobnie zostanie przedłużone,

nie motywuje to uchodźców z Ukrainy – niepewnych, czy będą mogli kontynuować pracę w dłuższej perspektywie – do zdobywania niezbędnych umiejętności, np. do poprawy płynności językowej czy inwestowania w kursy zawodowe. Zamiast tego uchodźcy mogą szukać możliwości w innych krajach lub zawodach o mniejszych barierach wejścia, ale też mniej wartościowych dla polskiej gospodarki.

4.3 Znajomość języka polskiego

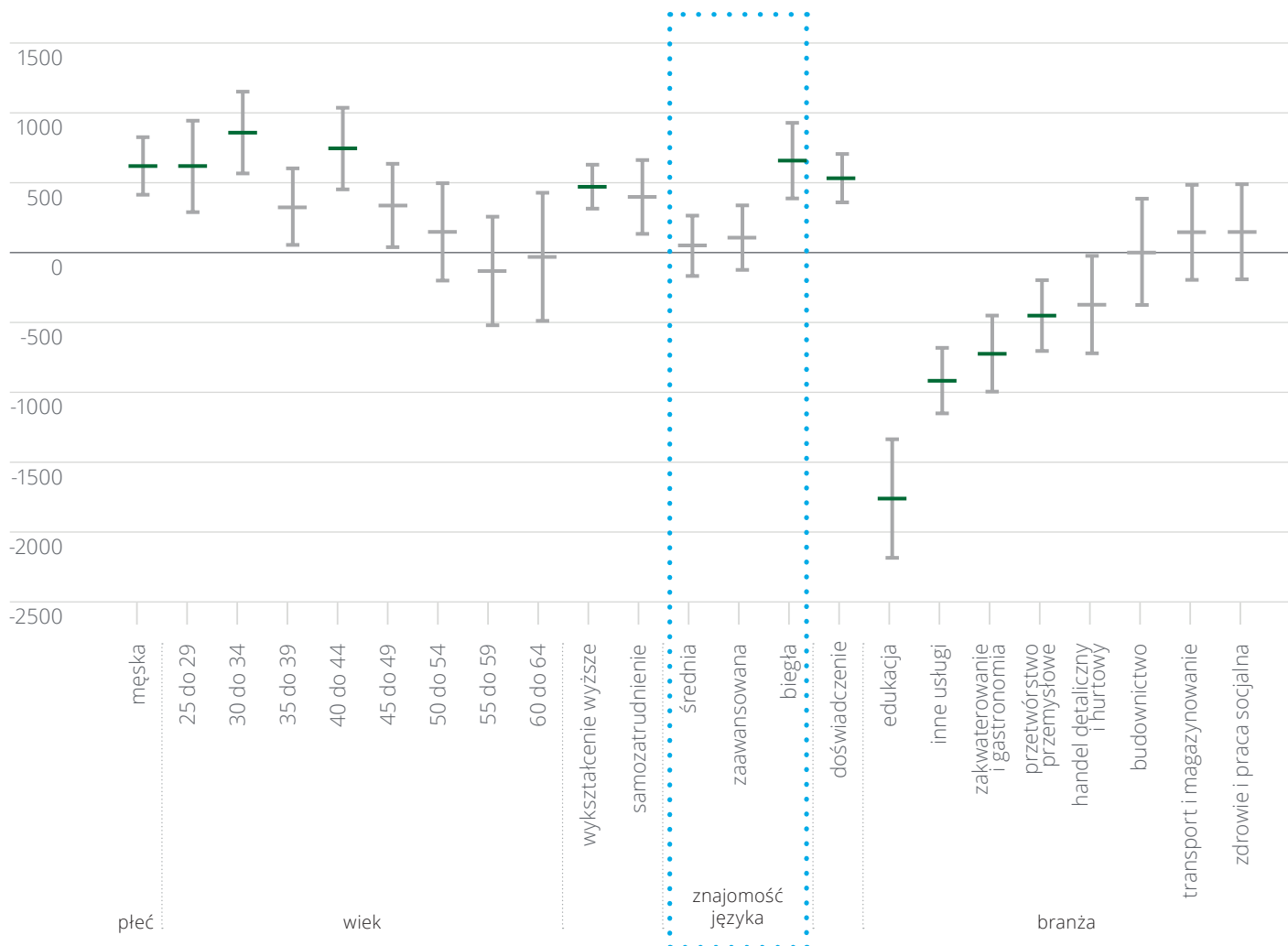
Jedną z najskuteczniejszych form wsparcia oferowanego uchodźcom i innym imigrantom w zakresie zatrudnienia i zarobków, która jest wymieniana w literaturze, są kursy językowe. Foged i in. (2024) przebadali, jak zapewnianie kursów językowych, lokowanie uchodźców na silnych, lokalnych rynkach pracy, prowadzenie aktywnych polityk rynku pracy, ograniczanie świadczeń socjalnych, oraz umieszczanie uchodźców wśród migrantów o tym samym pochodzeniu wpływa na wyniki uchodźców na rynku pracy w Danii. Dzięki niezwykle szczegółowym duńskim danym administracyjnym, ekonomiści mogli prześledzić losy indywidualnych uchodźców, którzy przybyli do Danii w latach 1987-2008. Z badania wynika, że intensywne kursy językowe wprowadzone w 1999 r. były najskuteczniejszą ze wszystkich polityk skierowanych do uchodźców, przynosząc wzrost prawdopodobieństwa zatrudnienia o 5-6 p.p. i wzrost rocznych zarobków o 3 000 USD (dane z 2015 r.). Również umieszczanie uchodźców na silnych rynkach pracy przyniosło znaczące pozytywne efekty. Z kolei wpływ aktywnych polityk rynku pracy polegających na kojarzeniu uchodźców z zawodami deficytowymi miało już mniej jasny wpływ na perspektywy zatrudnienia. Nie znaleziono natomiast dowodów na pozytywne skutki ograniczania świadczeń społecznych ani lokowania

uchodźców w skupiskach migrantów o takim samym pochodzeniu. Heller i Mumma (2023) przebadali skutki losowych loterii uprawniających do programu „English for Speakers of Other Languages” w Massachusetts, finansowanego ze środków publicznych. Polityka była skierowana do wszystkich imigrantów, w tym tych, którzy mieszkali w Massachusetts od kilku lat. Dane obejmowały 4 700 indywidualnych uczestników loterii z lat 2008-2016. Ekonomiści znaleźli przyczynowy wpływ kursów językowych - roczne zarobki beneficjentów wzrosły o 2 400 USD. Te dochody przyniosły dodatkowe przychody podatkowe, które (licząc koszty programu) dały podatnikom 6% zwrot. Schmid (2023) przebadał dane uchodźców z Afryki, którzy ubiegali się o azyl w Szwajcarii w latach 2008-2017. W badaniu wykorzystał losowy przydział uchodźców do kantonów francuskich, niemieckich i włoskich, oraz ich wcześniejszą znajomość tych języków (np. francuskojęzycznych uchodźców umieszczonych w kantonach francuskojęzycznych lub niemieckojęzycznych). Wyniki badania pokazały, że biegłość językowa ponad dwukrotnie zwiększała stopy zatrudnienia w ciągu pierwszych pięciu lat po przyjeździe.

Wyniki modelu ekonometrycznego wykorzystującego dane z badania SEIS wskazują na znaczne korzyści płacowe

osiągane przez uchodźców z Ukrainy w związku ze znajomością języka polskiego. Oszacowany model uwzględniał indywidualne determinanty dochodów uchodźców z Ukrainy. Otrzymane wyniki potwierdzają przedstawione powyżej wnioski z literatury międzynarodowej. Najważniejszym rezultatem jest to, że uchodźcy z Ukrainy, którzy biegle posługują się językiem polskim, zarabiają premię płacową netto w wysokości ok. 700 zł (+16% w stosunku do mediany wynagrodzenia netto uchodźców, 1 000 zł wynagrodzenia brutto) w porównaniu z osobami ze znajomością języka na poziomie podstawowym. Wynik ten jest zbliżony w różnych specyfikacjach modelu. Należy zauważyć, że taki wzrost zarobków spowodowałby, że mediana wynagrodzenia netto ukraińskiego uchodźcy (szczegółowo o tym w technicznym załączniku online) wzrosłaby z 80% do 98% mediany w całej gospodarce (lub z 80% do 93% według mediany uchodźców z Ukrainy w badaniu NBP, 2024), niemal niwelując lukę w stosunku do mediany w całej gospodarce. Oszacowana premia płacowa jest wyższa niż 500 zł mediany netto przewagi migrantów z Ukrainy nad ukraińskimi uchodźcami w badaniu NBP (2024), pomimo że 68% spośród tych pierwszych i tylko 28% tych drugich stwierdziło, że biegle posługuje się językiem polskim.

Wykres 22. Ekonometryczny model determinantów płac netto uchodźców z Ukrainy

Uwagi: Wyniki istotne statystycznie są oznaczone kolorem zielonym. Przedziały ufności odzwierciedlają błędy standardowe. Badaniem objęto 833 osoby w wieku 18-64 lata.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania SEIS UNHCR.

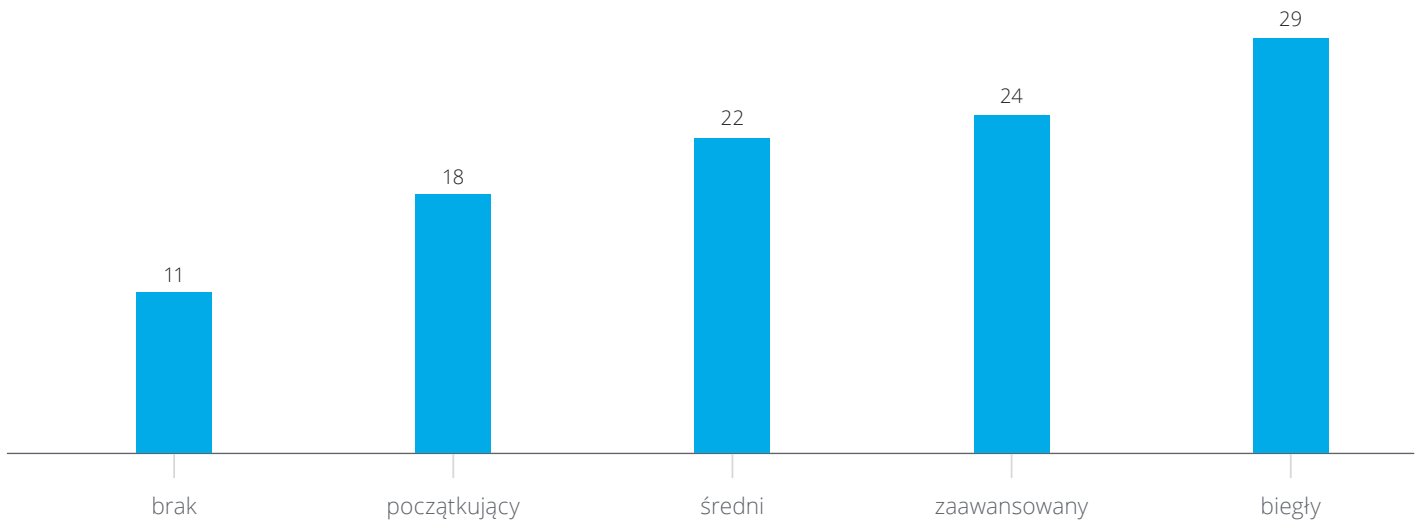
Ukraińscy uchodźcy z czasem nabywają coraz większe umiejętności posługiwania się językiem polskim.

W badaniu SEIS ukraińscy uchodźcy, którzy zadeklarowali, że biegle posługują się językiem polskim, przebywali w Polsce średnio 29 miesięcy, podczas gdy osoby znające język polski w stopniu średnim – tylko 22 miesiące. W tym miejscu zwraca uwagę fakt, że średni czas potrzebny na przejście z poziomu zaawansowanego

do płynnego był dłuższy niż z poziomu średniego na zaawansowany lub początkującego do średniego (choć nie od zera do początkującego). Prawdopodobne jest najwyższy stopień biegłości, który może być wymagany w niektórych z najbardziej atrakcyjnych zawodów i jest najtrudniejszy do osiągnięcia, a kursy językowe zaawansowane nie są tak łatwo dostępne jak kursy podstawowe.

Wykres 23. Średnia liczba miesięcy od przyjazdu uchodźcy z Ukrainy według zgłaszanej znajomości języka polskiego

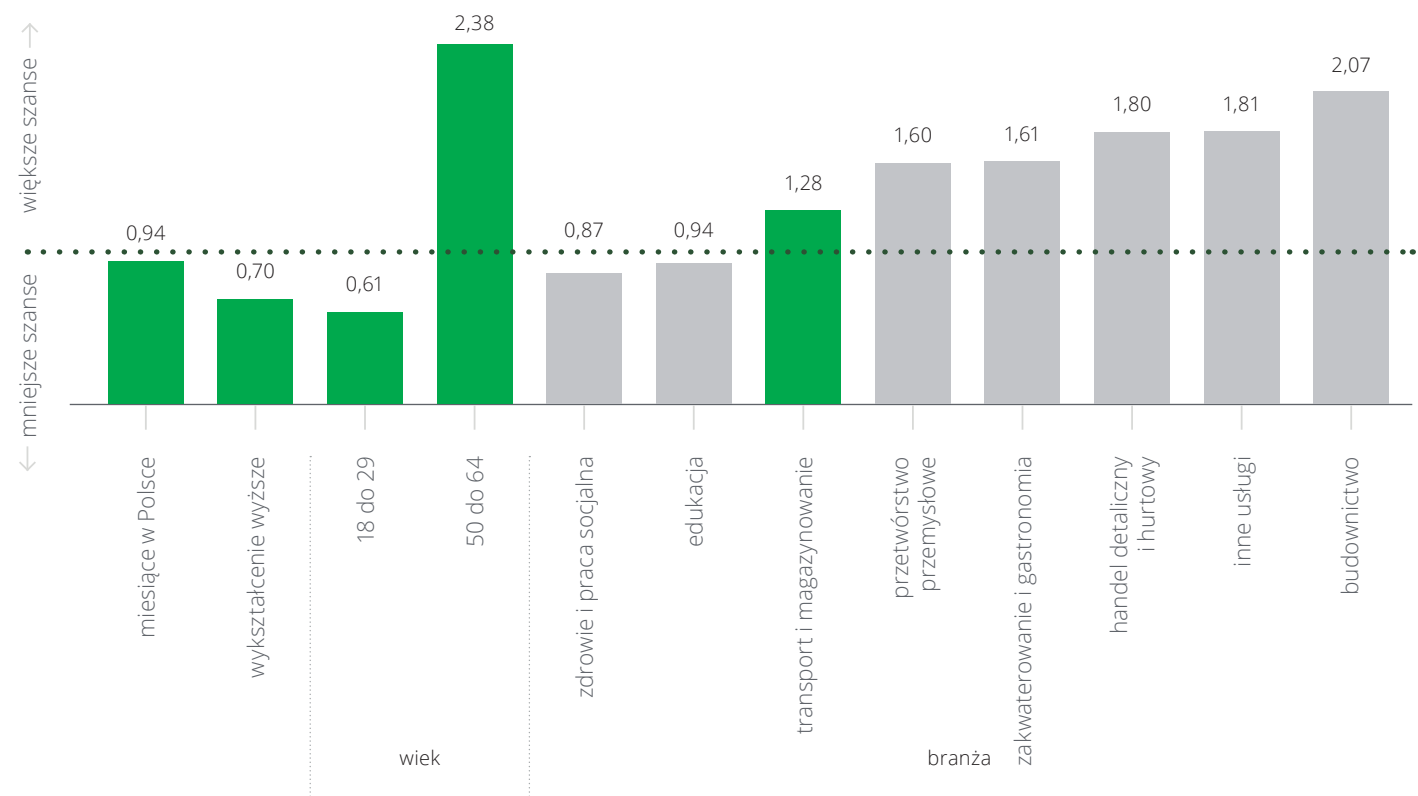
Uwagi: N=702, wiek 18-64 lata.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania SEIS UNHCR.

Wykres 24. Jakie grupy uchodźców z Ukrainy najslabiej znają język polski?

Iloraz szans uchodźców z Ukrainy z językiem polskim na poziomie średnim albo niższym
Model regresji logistycznej

Uwagi: Wyniki istotne statystycznie oznaczono kolorem zielonym. Próba N=681, osoby w wieku 18-64 lata.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania SEIS UNHCR.

Uchodźcy, którzy niedawno przybyli z Ukrainy, mający wykształcenie inne niż wyższe, oraz będący w starszej grupie wiekowej najczęściej mówią słabiej po polsku, komunikując się jedynie stopniu średnim lub podstawowym.

Na podstawie badania SEIS przeprowadzono regresję logistyczną, aby dowiedzieć się, które grupy uchodźców z Ukrainy mogą najbardziej wymagać poprawy języka polskiego.²⁹ Wyniki pokazują, że szanse na znajomość języka polskiego na poziomie tylko średnim albo niższym maleją z każdym miesiącem od przyjazdu. Uchodźcy w grupie wiekowej od 18 do 29 lat rzadziej deklarują słabszą biegłość w języku polskim. Tacy uchodźcy mają tylko 38% prawdopodobieństwo znajomości języka polskiego na poziomie średnim albo słabszym, czyli nawet mniej niż 41% w przypadku uchodźców z wyższym wykształceniem. Grupą z najwyższymi

szansami (70% prawdopodobieństwo) na jedynie średnią albo niższą biegłość w języku polskim są uchodźcy z Ukrainy w wieku od 50 do 64 lat. Wyniki w podziale na sektory zatrudnienia nie są istotne statystycznie, poza sektorem przetwórstwa przemysłowego. Wyniki są intuicyjne, przy czym najlepszą znajomość języka polskiego posiadają uchodźcy zatrudnieni w służbie zdrowia i edukacji, a najslabszą w budownictwie, innych usługach, i handlu.

Poprawa biegłości językowej uchodźców z Ukrainy przyniosłaby znaczne korzyści makroekonomiczne.

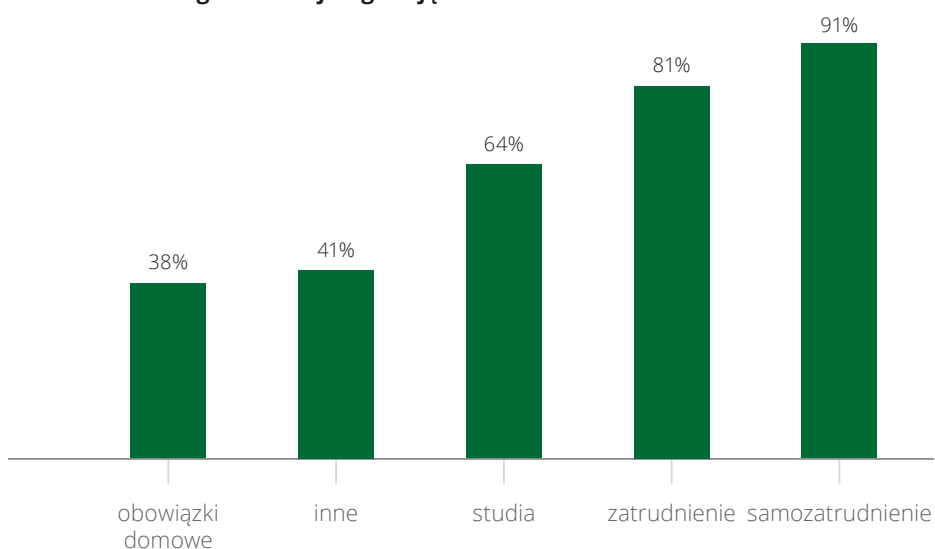
Aby zilustrować makroekonomiczny wpływ takiej interwencji publicznej, założono, że połowa obecnej luki językowej zostałaby zniwelowana, tak że odsetek pracujących uchodźców, którzy nie mówią płynnie po polsku, spadłby z 82% do 41%. Zakładając, że wzrost produktywności ujawnił się jedynie poprzez wzrost płac uchodźców,

interwencja ta przyniosłaby gospodarce 2,5 mld zł wartości dodanej rocznie. Należy to traktować jako dolną granicę szacunku, ponieważ korzyści byłyby prawdopodobnie większe. W jakimś stopniu wyższa produktywność pracowników zwiększyłaby też zyski pracodawców, a także inwestycje przez nich dokonywane. W związku z poprawą umiejętności językowych nie przewidujemy znaczącego wzrostu konkurencji na rynku pracy, który mógłby mieć negatywny wpływ na wynagrodzenia. Poprawa płynności językowej jest jednym ze sposobów rozwiązania problemu pracy poniżej kwalifikacji. Aby uniknąć podwójnego liczenia, oszacowaliśmy, że około 1 mld zł dodatkowej wartości dodanej zostało już zawarte we wcześniej szacowanych korzyściach z ograniczenia zjawiska pracy uchodźców z Ukrainy poniżej kwalifikacji.

4.4 Osoby wcześniej niezatrudnione

Stopy zatrudnienia uchodźców z Ukrainy są wyjątkowo wysokie i jedynie mniejszość wymaga ukierunkowanej pomocy, aby wejść na rynek pracy. Są to na przykład osoby, które przed przyjazdem do Polski nie były zatrudnione. W badaniu SEIS stopy zatrudnienia wśród uchodźców w wieku 18-64 lat, którzy wcześniej byli zatrudnieni lub prowadzili działalność na własny rachunek w Ukrainie, wynoszą odpowiednio 81% i 91%. Najprawdopodobniej dalszy wzrost zatrudnienia w tych grupach byłby marginalny. Z drugiej strony osoby, stopa zatrudnienia wśród osób, które w Ukrainie zajmowały się gospodarstwem domowym, wynosi zaledwie 38%. Osoby te, zanim stały się uchodźcami, potrzebowały wsparcia, aby wejść na rynek pracy. Z kolei w kraju przyjmującym, prawdopodobnie skorzystałyby z pomocy w jeszcze większym stopniu. Niektóre osoby mogą być zniechęcone nieskutecznym poszukiwaniem pracy, inne mogą być marginalnie związane z rynkiem pracy – nie pracują, ale chcą i mogą podjąć zatrudnienie.

Wykres 25. Stopa zatrudnienia uchodźców ukraińskich w grupie wiekowej 18-64 lata według wcześniejszego zajęcia w Ukrainie

Uwagi: Kategoria "inne" zawiera grupy o mniej niż 30 odpowiedziach, w tym osoby w trakcie szkoleń zawodowych, na emeryturze, bezrobotne, długoterminowo chore lub niepełnosprawne, zajmujące się bezpłatnym wolontariatem, i pozostałe.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania UNHCR SEIS przeprowadzonego w maju i czerwcu 2024 r.

²⁹ Zmienna zero-jedynkowa, która przyjmuje wartość 1 w przypadku braku znajomości języka na poziomie średnim albo niższym, a 0 dla wyższych poziomów biegłości, była modelowana ekonometrycznie wobec wielu zmiennych objaśniających.

Dalszy wzrost aktywności zawodowej uchodźców przyniósłby znaczne korzyści makroekonomiczne.

Chociaż stopa zatrudnienia uchodźców z Ukrainy w Polsce jest w porównaniu z innymi krajami wysoka, może ulec poprawie. Wzrost zatrudnienia uchodźców o 15 tys. osób, zniwelowałoby połowę luki między wskaźnikiem zatrudnienia uchodźców a zatrudnienia Polaków i przyniosłoby co najmniej 1 mld zł dodatkowej wartości dodanej rocznie w gospodarce. Oszacowanie to przyjmuje założenie, że nowo zatrudnione osoby będą otrzymywały płacę minimalną, więc należy je traktować jako dolną granicę szacunku. Po części, wyższa produktywność pracowników może zwiększyć zyski pracodawców, co zostanie dodatkowo wzmocnione przez wzrost inwestycji.

4.5 Rekomendacje

Kursy językowe

Ukraińscy uchodźcy w Polsce zarabiają więcej, gdy lepiej posługują się językiem polskim. Istnieje wiele dowodów empirycznych w literaturze akademickiej na to, że kursy językowe poprawiają sytuację uchodźców i innych migrantów na rynku pracy. Finansowanie kursów językowych dla uchodźców przyniosłoby korzyści zarówno im, jak i gospodarce. Kursy powinny być dostępne nie tylko na poziomie początkującym i średnim, ale też na zaawansowanych poziomach biegłości, które pozwolą specjalistom awansować zawodowo.

Ograniczenie regulacji zawodów

Chociaż niektóre regulacje zawodów w odniesieniu do obywateli Ukrainy zostały złagodzone, to dalsza i trwała deregulacja sprzyjałaby integracji uchodźców i byłaby korzystna dla polskiej gospodarki. Ograniczenia odnoszące się wyłącznie do obywatelstwa – a nie do faktycznej wiedzy specjalistycznej czy umiejętności językowych – mogłyby zostać zniesione.

Aktywne polityki rynku pracy

Aktywne polityki rynku pracy powinny dziś szczególnie koncentrować się na uchodźcach z Ukrainy, którzy przed przyjazdem do Polski nie byli aktywni zawodowo. W raporcie wskazaliśmy, że uchodźcy z Ukrainy, którzy przed przyjazdem do Polski zajmowali się gospodarstwem domowym lub z innych powodów pozostawali nieaktywni zawodowo, rzadziej podejmują pracę niż osoby wcześniej pracujące lub prowadzące działalność gospodarczą. Aktywne polityki rynku pracy mogłyby być ukierunkowane na wspieranie grupy wcześniej niepracującej i ułatwianie jej wejścia na rynek pracy.

Załącznik: Strategia modelowania

Pod względem wpływu gospodarczego, uchodźcy są traktowani jako podzbiór wszystkich imigrantów. Naukowa literatura ekonomiczna zazwyczaj kategoryzuje imigrantów według kraju urodzenia, niezależnie od ich statusu prawnego.³⁰ Chociaż uchodźcy szukają nowego domu z konieczności, a nie w celach zarobkowych, to badania ekonomiczne koncentrują się na ich stopach zatrudnienia i innych wskaźnikach mierzących stopień integracji z rynkiem pracy, które są zwykle niższe niż w przypadku innych imigrantów i rodzimej populacji (Brell i in., 2020). W porównaniu z uchodźcami w innych krajach, uchodźcy z Ukrainy przebywający w Polsce charakteryzują się wysokimi stopami zatrudnienia, co sprawia, że ich wpływ na gospodarkę jest bardziej pozytywny niż w sytuacji, gdyby duża część z nich pozostawała poza rynkiem pracy oraz jest to wpływ porównywalny z imigrantami zarobkowymi.

Niniejszy załącznik opisuje nową strategię modelowania równowagi ogólnej **Deloitte D. Climate** inną niż w poprzednim raporcie Deloitte (2024), która tym razem uwzględnia wpływ ukraińskich uchodźców na produktywność. W ciągu ostatnich dwóch dekad badania przeprowadzone przez ekonomistów akademickich wykazały, że ocena imigracji wyłącznie przez pryzmat podaży i popytu poważnie ogranicza nasze zrozumienie tego procesu (Peri, 2016). Taki model postuluje, że imigracja zwiększa produkcję, ale ma negatywny wpływ na

rynek pracy ze względu na zwiększoną konkurencję o miejsca pracy między pracownikami.

Okazuje się, że trudno dostrzec te negatywne efekty w danych empirycznych. Dzieje się tak dlatego, że rodzimi pracownicy i firmy dostosowują się do napływu imigrantów, co poprawia produktywność i równoważy negatywne skutki. Takich samych efektów można się spodziewać w przypadku uchodźców wchodzących na polski rynek pracy – oprócz zwiększenia podaży pracy i konkurencji z polskimi pracownikami, dostarczają oni nowych umiejętności, pomysłów i pozwalają polskim pracownikom specjalizować się w zadaniach o wyższej wartości dodanej. Efekty te zostały uwzględnione w szacunkach wpływu uchodźców z Ukrainy na polski PKB przez Monitor Deloitte (2022) i Oxford Economics (2022), ale szacunki te opierały się na literaturze, a nie na polskich danych empirycznych. W ubiegłorocznym badaniu (Deloitte, 2024) efekty te zostały pominięte ze względu na brak danych empirycznych, na podstawie których można by ocenić ich siłę i skalibrować model.

W tegorocznym badaniu wykorzystano dostępne dane, które pomimo swoich ograniczeń, pozwoliły stworzyć konserwatywny scenariusz, zawierający pozytywny wpływ uchodźców z Ukrainy na produktywność w gospodarce.

³⁰ Większość literatury z zakresu ekonomii migracji cytowanej w tym dodatku odnosi się do wszystkich imigrantów, nie tylko do uchodźców.

"Model kanoniczny" a najnowsze badania

Uwzględnienie wstrząsu produktywności pozwala uwzględnić ograniczenia **"modelu kanonicznego"** imigracji. Peri (2016, 2014) opisuje ramy, poprzez które ekonomiści analizowali migracje w latach 80. i 90., nazywając je "modelem kanonicznym". W takim ujęciu imigracja jest po prostu zmianą podaży pracy przy danym popycie na pracę i określonej podaży pracy rodzimych pracowników. Imigranci i rodzimi pracownicy są w nim identyczni co do wykonywanych zawodów i zadań, więc firmy nie muszą dostosowywać technologii produkcji do ich kapitału ludzkiego. W efekcie praca imigrantów ma pozytywny wpływ na produkcję, ale negatywny wpływ na płace, zatrudnienie, i aktywność rodzimej siły roboczej, a pozytywny – na bezrobocie. Wnioski te, są jednak sprzeczne z dowodami empirycznymi. Peri (2014) dokonał przeglądu 27 badań empirycznych dotyczących wpływu imigracji na płace rodzimych pracowników, znajdując w nich marginalne efekty, równomiernie rozłożone powyżej i poniżej zera. W oszacowaniach tych, wzrost udziału imigrantów na rynku pracy o 1 p.p. wpływa na zmianę średniego wynagrodzenia rodzimych pracowników od -0,8% do +0,8%. Warto podkreślić, iż 70% szacunków mieści się w przedziale od -0,1% do +0,1%.

W literaturze przedstawiono dwie teorie, które mogą wyjaśniać powyższe wyniki:

01. Imigranci i rodzimi pracownicy różnią się pod względem umiejętności, doświadczenia zawodowego, sieci kontaktów, i wykonywanych zadań. W związku z tym nie są oni dla siebie bezpośrednią konkurencją. Zazwyczaj imigranci przejmują zadania wykonywane wcześniej przez rodzimych pracowników, którzy przechodzą do zadań o wyższej wartości dodanej w procesie określonym w literaturze jako **awans zawodowy** (Beerli i Peri, 2018; Tabellini, 2020; Cattaneo i wsp., 2015; Mgła i Peri, 2016; D'Amuri i Peri, 2014; Ortega i Verdugo, 2014; Peri i Sparber, 2009).

02. Firmy dostrzegają wynikające z imigracji zmiany w podaży umiejętności na rynku pracy i odpowiednio dostosowują swoje techniki produkcji. W ten sposób zwiększają swoją produktywność i produktywność pracowników w grupach umiejętności, które stają się bardziej dostępne (Peri, 2016; Lewis i Peri, 2015; Lewis, 2013; Peri, 2012). Teoria ta nazywana jest przez Acemoglu (2002) **ukierunkowaną zmianą techniczną**. Przedsiębiorstwa przyjmują technologie produkcji, które sprzyjają umiejętnościom, które stały się bardziej dostępne (a tym samym tańsze) na rynku pracy. Zwiększa to ich produktywność i równoważy negatywne skutki konkurencji pomiędzy pracownikami. Przykładowo pod koniec XVIII i na początku XIX w., firmy w angielskich miastach zaangażowały się w zmianę techniczną nakierowaną na niewykwalifikowanych pracowników (ang. unskilled technical change), którzy napływali wtedy ze wsi i Irlandii. Z kolei w XX w. w powojennych Stanach Zjednoczonych firmy zmieniały technikę produkcji wykorzystując wykwalifikowanych pracowników, kiedy gwałtownie rosła podaż osób z wyższym wykształceniem.

W efekcie imigranci zwiększają nie tylko wielkość gospodarki, czyli produkt krajowy brutto, ale także jej produktywność. Choć wzrost produktywności związany z imigracją został dobrze udokumentowany na poziomie makroekonomicznym, to dokładne kanały oddziaływania pozostają niejasne. Jaumotte i in. (2016) w raporcie MFW pokazują, że wzrost o 1 p.p. udziału imigrantów w dorosłej populacji zwiększał PKB na mieszkańca o 2% w próbie 18 rozwiniętych krajów OECD w okresie od 1980 do 2010 r. Warto zauważyć, że oszacowania ich modelu dałyby znacznie wyższe szacunki dla uchodźców z Ukrainy od naszych, biorąc pod uwagę, że uchodźcy stanowią obecnie 2% dorosłej

populacji Polski. Aleksynska i Tritah (2015) pokazali, że wzrost stopy imigracji o 1 p.p. zwiększał PKB na mieszkańca o 0,3 p.p. w próbie 20 krajów rozwiniętych OECD w latach 1960–2005. Peri (2012) pokazał, że wzrost udziału imigrantów o 1 p.p. zwiększał wydajność pracy o 0,9%, a łączną produktywność czynników produkcji (TFP, z ang. total factor productivity) o 1,4% w próbie stanów USA w latach 1960 - 2006

Uzasadnienie wstrząsu produktywności

Zgodnie z wnioskami z badań naukowych ze świata, wejście uchodźców z Ukrainy na rynek pracy uruchomiło dostosowania po stronie firm i pracowników, które poskutkowały wyższą specjalizacją i tym samym produktywnością gospodarki. W prostym ujęciu popytu i podaży, zbliżonym do "modelu kanonicznego", napływ uchodźców z Ukrainy powinien doprowadzić do utraty pracy przez część polskich pracowników straciłaby pracę lub ich dezaktywizacji zawodowej, czy też spadku płac realnych. Nawet w modelu Deloitte D.Climate uchodźcy z Ukrainy dodają 0,4 p.p. do stopy bezrobocia i obniżają płace realne o 1,35% w 2024 r., gdy nie jest to równoważone przez pozytywny wstrząs produktywności. W danych empirycznych obserwujemy

jednak co innego. Po pierwsze, stopy zatrudnienia polskich obywateli wzrosły, a stopa bezrobocia spadła. Po drugie, powiaty, w których udział uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu wzrósł o 1 p.p., doświadczyły wzrostu o 0,5 p.p. stóp zatrudnienia polskich obywateli i spadku o 0,3 p.p. punktu procentowego stóp bezrobocia. Po trzecie, brak jest dowodów na spadek wynagrodzeń - w rzeczywistości ograniczone dostępne dane sugerują, że uchodźcy z Ukrainy przyczynili się do szybszego wzrostu płac w powiatach, w których się osiedlili. Są to typowe wyniki w literaturze empirycznej cytowanej w poprzednim rozdziale, że gdy imigranci wchodzi na rynek pracy, rodzimi pracownicy zaczynają się specjalizować się w komplementarnych zadaniach o wyższej

wartości dodanej. Obserwujemy to w przechodzeniu się polskich pracowników do bardziej atrakcyjnych grup zawodów. Jest to pozytywny wstrząs produktywności, który równoważy presję na rynku pracy.

Po pierwsze, od czasu napływu uchodźców z Ukrainy rośnie stopa zatrudnienia polskich obywateli, a stopa bezrobocia spada. Jest to szczególnie widoczne wśród kobiet, które stanowią większość wśród uchodźców. Stopa zatrudnienia kobiet w wieku 20–64 lat stale rosła z 68,2% w Q2 2021 do 70,2% w Q2 2022, 71,7% w Q2 2023 i 72,2% w Q2 2024 (zob. wykres 25). Jednocześnie stopa bezrobocia wśród kobiet w wieku 20-64 lata spadała, z 3,5% w Q2 2021 do 3,0% w Q2 2022, oraz 2,6% w Q2 2023 i Q2 2024.

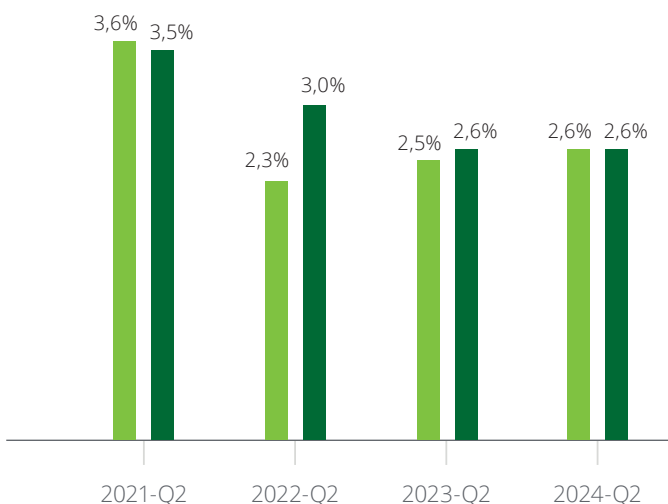
Wykres 26. Stopa zatrudnienia polskich obywateli
Grupa wiekowa 20-64 lata

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych Eurostatu (Labour Force Survey).

■ Mężczyźni
■ Kobiety

Wykres 27. Stopa bezrobocia polskich obywateli
Grupa wiekowa 20-64 lata

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych Eurostatu (Labour Force Survey).

■ Mężczyźni
■ Kobiety

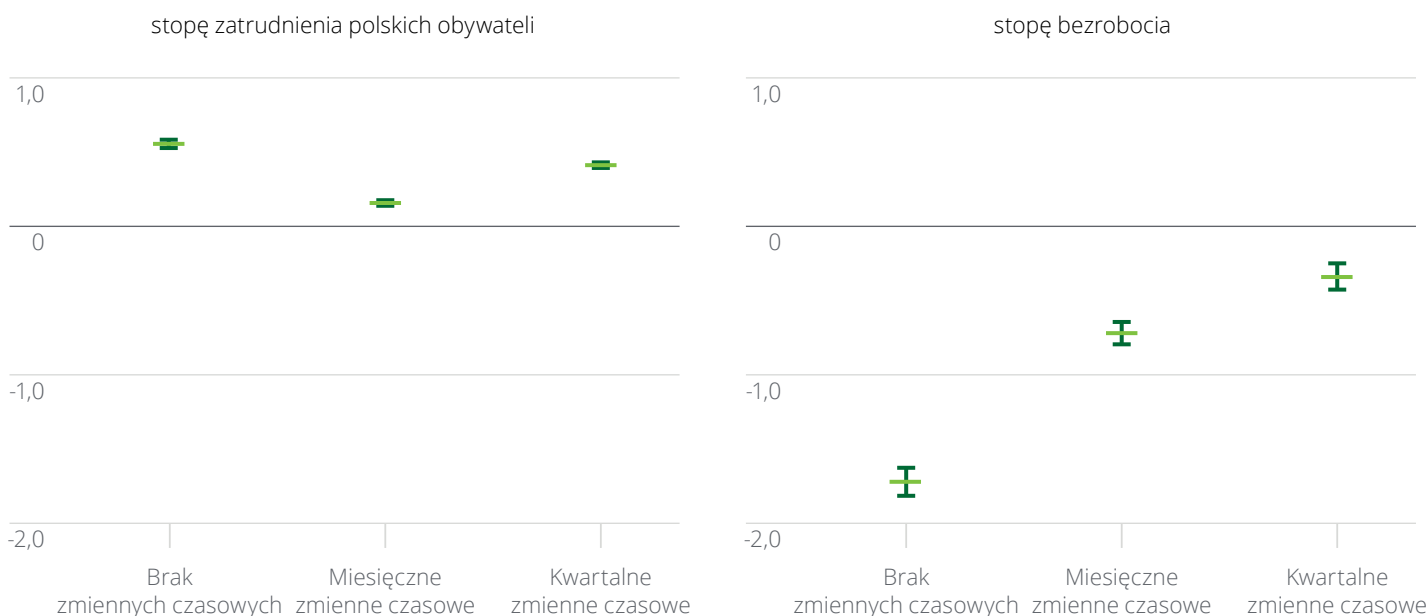
Po drugie, z oszacowanych panelowych modeli ekonometrycznych wynika, że większemu napływowi uchodźców z Ukrainy w powiatach towarzyszył większy wzrost stóp zatrudnienia polskich obywateli oraz większy spadek stopy bezrobocia rejestrowanego. Próba zawierała dane wszystkich 380 powiatów od I kwartału 2022 r. do II kwartału 2024 r. Zmienna uchodźców z Ukrainy została skonstruowana jako odsetek uchodźców z Ukrainy wśród

wszystkich osób zatrudnionych, czasowo zatrudnionych i samozatrudnionych ubezpieczonych w ZUS w danym powiecie na koniec kwartału. Stopa zatrudnienia polskich obywateli została skonstruowana jako odsetek polskich obywateli zatrudnionych, czasowo zatrudnionych i samozatrudnionych ubezpieczonych w ZUS, podzielony przez liczbę ludności (wg danych GUS) w danym powiecie i kwartale (kwartały oszacowane na podstawie półrocznych danych populacji).

Z kolei stopa bezrobocia to szereg stopy bezrobocia rejestrowanego z GUS. Modele panelowe z efektami stałymi (ang. fixed effects) pokazują, że wzrost udziału uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu o 1 p.p. koreluje ze wzrostem stopy zatrudnienia polskich obywateli o 0,5% i spadkiem stopy bezrobocia o 0,3% (w preferowanej specyfikacji ze zmiennymi czasowymi dla wszystkich kwartałów). Wszystkie wyniki są istotne statystycznie na poziomie 0,01.

Wykres 28. Wpływ zmiany udziału uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu o 1 p.p. na:

Model panelowy wszystkich 380 powiatów od Q1 2022 r. do Q2 2024 r. Wyniki są istotne statystycznie na poziomie 0,01.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych GUS i ZUS. Wszystkie zmienne ciągle były modelowane na przyrostach, aby skorygować niestacjonarność stóp zatrudnienia polskich obywateli i stóp bezrobocia rejestrowanego. Szczegółowe informacje są dostępne w załączniku technicznym online.

Powyższe wyniki nie rozróżniają pomiędzy efektem poprawy sytuacji na powiatowym rynku pracy dzięki uchodźcom z Ukrainy, a osiedlaniem się uchodźców nieproporcjonalnie często osiedlających się w powiatach o silniejszych rynkach pracy, które jednak w kolejnych kwartałach dalej osiągały wysokie stopy zatrudnienia polskich obywateli i niskie stopy bezrobocia. To rozróżnienie jest jednak głównie akademickie, ponieważ przyczynowość pozostaje dalece niepewna w naukach społecznych, w których skutki mogą przebiegać w obie strony. Mimo tego podjęto próbę uwzględnienia przyczynowości, oszacowując modele ekonometryczne ze zmiennymi instrumentalnymi. Niniejsze podejście jest powszechnie stosowane w badaniach dotyczących wpływu migracji na wyniki społeczno-gospodarcze, a wskazana metoda ekonometryczna wykorzystuje dodatkowo zmienne, które dobrze korelują z udziałem uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu, ale nie oddziałują bezpośrednio na stopy zatrudnienia polskich obywateli ani stopy bezrobocia. Wykorzystano dwie takie zmienne: (i) udział dzieci ukraińskich w polskich szkołach, oraz (ii) przedwojenne rozmieszczenie obywateli Ukrainy na podstawie zgłoszeń o powierzeniu pracy cudzoziemcowi. Niestety, modele ekonometryczne z efektami stałymi i kwartalnymi zmiennymi czasowymi wykazały statystycznie nieistotne wyniki dla jednego z instrumentów lub też obu. Ponadto regresje wykorzystujące wyłącznie zmienną instrumentalną rozmieszczenia przedwojennych obywateli Ukrainy ujawniają jedynie słaby związek z udziałem w zatrudnieniu ukraińskich uchodźców.

Zgodnie z powyższymi wynikami, wczesna analiza Gromadzkiego i Lewandowskiego (2023) nie wykazała wpływu na stopę zatrudnienia ani stopę bezrobocia. Zbadano wówczas wpływ uchodźców z Ukrainy na wyniki Polek na rynku pracy

w okresie od stycznia do kwietnia 2022 r. (ponieważ większość uchodźców z Ukrainy to kobiety). Okazało się, że odsetek uchodźców z Ukrainy w danym powiecie nie miał istotnego statystycznie wpływu na stopę zatrudnienia ani bezrobocia Polek.

Po trzecie, z przekrojowego modelu ekonometrycznego wynika, że większy udział uchodźców Ukrainy w zatrudnieniu miał przyczynowy wpływ na szybszy wzrost wynagrodzeń w danym powiecie. Ze względu na ograniczenia danych o wynagrodzeniach, modele oszacowano na danych rocznych. Modele przekrojowe zostały oszacowane na próbie danych wszystkich 380 powiatów w 2023 roku. Udział uchodźców z Ukrainy wśród ogółu osób zatrudnionych, czasowo zatrudnionych i samozatrudnionych ubezpieczonych w ZUS w danym powiecie uśredniono w celu skonstruowania zmiennej rocznej. Zmienna płac jest serią danych GUS o miesięcznych wynagrodzeniach brutto³¹, wprowadzona jako zmiana nominalna w 2023 r. w stosunku do 2022 r. Model oszacowany na podstawie danych przekrojowych standardową metodą najmniejszych kwadratów wskazuje, że w 2023 r. wzrost udziału uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu o 1 p.p. wiązał się ze wzrostem wynagrodzeń w powiecie o 66 zł. Biorąc pod uwagę, że w przeciętnym powiecie wzrost wynagrodzeń brutto wyniósł 757 zł, a wynagrodzenie brutto w poprzednim roku wyniosło 5 803 zł, wynagrodzenia wzrosły nominalnie o 13,1% (z uwzględnieniem inflacji), z czego 0,7 p.p. było efektem uchodźców z Ukrainy (biorąc pod uwagę fakt, że udział w zatrudnieniu uchodźców ukraińskich w przeciętnym powiecie wyniósł 0,61%).

Regresje modeli ze zmiennymi instrumentalnymi przeprowadzono metodą najmniejszych kwadratów w dwóch etapach. W pierwszym etapie skorygowano nielosowe rozmieszczenie

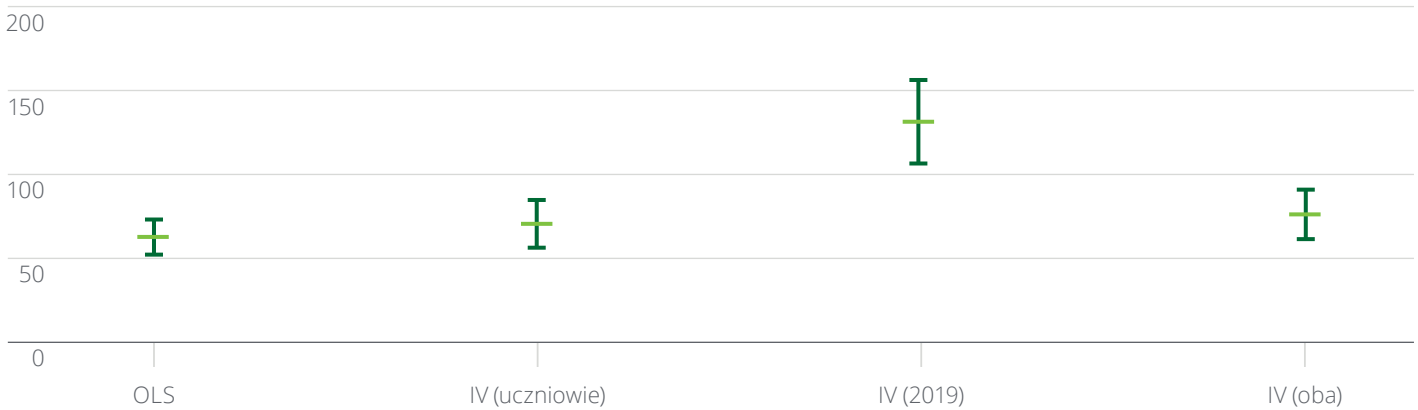
uchodźców z Ukrainy w poszczególnych powiatach, a w drugim etapie oszacowano modele. Wyniki te można interpretować przyczynowo. Wykorzystano dwa wcześniej wymienione instrumenty, które dały statystycznie istotne wyniki, a także przeszły testy statystyczne pod kątem ich przydatności do instrumentowania udziału uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu. Pierwszym z instrumentów jest udział ukraińskich dzieci w polskich szkołach, a drugim - rozkład geograficzny obywateli Ukrainy w Polsce w 2019 r. według deklaracji o powierzeniu pracy cudzoziemcowi. Wyniki są podobne do oszacowania OLS, jednak, gdy drugi instrument jest używany indywidualnie (bez pierwszego), obliczenia dają wyższy wynik. Regresje zmiennych instrumentalnych pokazują, że w 2023 r. wyższy o 1 p.p. udział zatrudnienia uchodźców z Ukrainy spowodował wyższy wzrost wynagrodzeń o 70 zł (0,7 p.p.) przy instrumentalizowaniu udziałem uczniów w szkołach, o 132 zł (1,4 p.p.) rozmieszczeniem pracowników ukraińskich w 2019 r., i o 75 zł (0,8 p.p.) w przypadku zastosowania obu instrumentów. Niemniej jednak wyniki należy traktować z ostrożnością, ponieważ użyte instrumenty mogą nie być wystarczająco egzogeniczne, aby umożliwić w pełni wiarygodne wnioskowanie przyczynowe.

Wspomniana wcześniej analiza Gromadzkiego i Lewandowskiego (2023) również wykazała statystycznie istotny wpływ uchodźców z Ukrainy na zarobki. W ich ocenie udział ukraińskiej populacji uchodźców miał niewielki dodatni i istotny statystycznie wpływ na zarobki Polek o 0,1 p.p. Ich wyniki dla cudzoziemek również były pozytywne, choć mniejsze i pozbawione istotności statystycznej.

³¹ Niestety, dane GUS za te okresy na poziomie powiatów obejmują jedynie sektor przedsiębiorstw (firmy zatrudniające 10 i więcej osób) oraz sektor publiczny, co stanowi większość rynku pracy, ale nie całą gospodarkę.

Wykres 29. Wpływ zmiany udziału uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu o 1 p.p. na zmianę wynagrodzeń brutto

Model przekrojowy wszystkich 380 powiatów w 2023 roku. Wyniki są istotne statystycznie na poziomie 0,01.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych GUS i ZUS oraz danych dla zmiennych instrumentalnych z Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia oraz portalu rządowego Otwarte Dane. OLS to standardowy estymator metody najmniejszych kwadratów, IV to dwustopniowa metoda najmniejszych kwadratów ze zmiennymi instrumentalnymi udziału uczniów z Ukrainy w polskich szkołach, rozkładem Ukraińców z oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi w 2019 r., oraz obu z nich. Szczegółowe informacje można znaleźć w załączniku technicznym online.

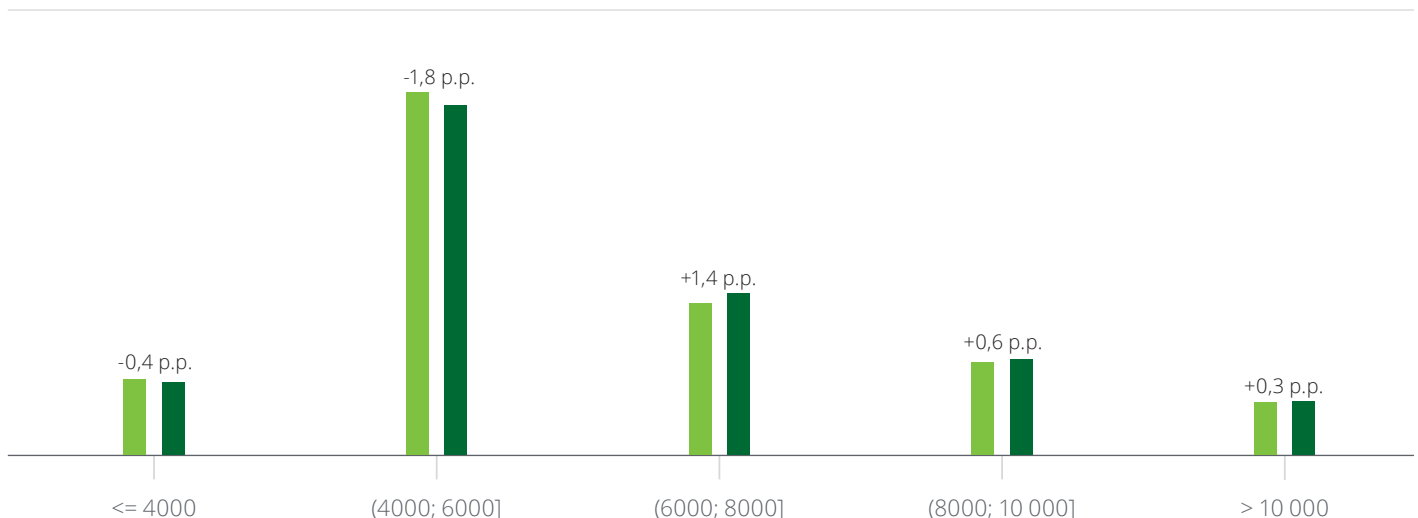
Jednocześnie, spójnie z pozytywnym wstrząsem produktywności, Polacy przechodzą do lepiej płatnych zawodów – zgodnie z przewidywaniami teorii awansu zawodowego (np. Beerli i Peri, 2018; Mgła i Peri, 2016; Peri i Sparber, 2009). Wynik ten osiągnięto na podstawie analizy danych kwartalnych dotyczących grup zawodów polskich obywateli ubezpieczonych w ZUS od Q1 2022 do Q2 2024. Dane te nie są wyczerpujące, ponieważ ZUS zaczął gromadzić informacje

o grupach zawodów dopiero w 2021 r., więc liczebność próby wciąż rośnie. Jest ona jednak na tyle duża, że pozwala na ostrożne wnioskowanie – w połowie 2022 r. zawierała 4,2 mln polskich obywateli, a w połowie 2024 r. – 6,2 mln. Co więcej, dane te zostały połączone ze średnimi wynagrodzeniami w 128 grupach zawodów z GUS za październik 2022 r. (najnowsze dostępne). W okresie dwóch lat od Q2 2022 do Q2 2024, po przybyciu uchodźców z Ukrainy, grupy zawodów

polskich obywateli przesunęły się w kierunku lepiej płatnych. Udział Polaków w dwóch najniższych zakresach płacowych (zarabiających poniżej 4 000 zł brutto i 4 000-6 000 zł brutto w 2022 r.) zmniejszył się odpowiednio o 0,4 i 1,8 p.p., podczas gdy w kolejnych, wyższych zakresach płacowych wzrósł odpowiednio o 1,4 p.p. (6 000-8 000 zł), o 0,6 p.p. (8 000-10 000 zł), i 0,3 p.p. (powyżej 10 000 zł) (zob. wykres 27).

Wykres 30. Zmiana rozkładu zatrudnienia polskich obywateli według przedziału wynagrodzeń, Q2 2022 i Q2 2024

Dystrybucja Q2 2022 i Q2 2024, oraz zmiany pomiędzy nimi w punktach procentowych.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS i danych GUS dotyczących wynagrodzeń w 128 zawodach w październiku 2022 r. . Należy pamiętać, że dane ZUS nie są wyczerpujące.

■ Q2 2022 ■ Q2 2024

Kalibracja modelu

Wprowadzamy pozytywny wstrząs produktywności do modelu Deloitte D.Climate, aby odzwierciedlić wyniki empiryczne, zgodnie z którymi napływ uchodźców zbiegł się w czasie z poprawą wyników na rynku pracy, i tym samym zrównoważyć jakiegokolwiek potencjalne negatywne efekty. Chociaż wyższe stopy zatrudnienia uchodźców z Ukrainy korelują z lepszymi wynikami zatrudnienia i wynagrodzeń polskich obywateli, to w przeprowadzonych symulacjach w równowadze ogólnej celowo przyjęto podejście konserwatywne. Podczas gdy statystyki opisowe i szacunki ekonometryczne wskazują na pozytywny wpływ uchodźców z Ukrainy na rynek

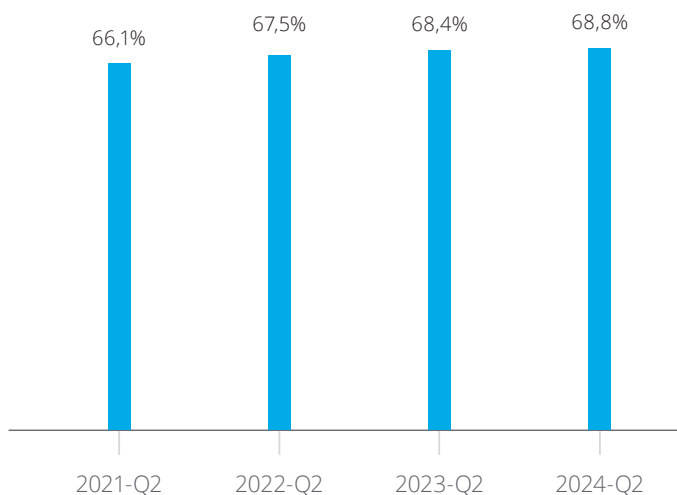
pracy, to dostępne dane pozostają zbyt skąpe, aby można było wyciągnąć jednoznaczne wnioski.³² Z drugiej strony, domyślne oszacowania modelu Deloitte D.Climate odzwierciedlają wcześniej opisany model kanoniczny. Wynikiem jest spadek płac o 1,35% i wzrost stopy bezrobocia o 0,4 p.p., co jest nierealistyczne.

Biorąc pod uwagę powyższe ograniczenia i wyniki, dodano do modelu pozytywny wstrząs krańcowej produktywności pracy, kalibrując jego siłę tak, aby wyzerować wpływ na stopę bezrobocia w latach symulacji 2022, 2023, i 2024. Choć możliwy jest spadek stopy bezrobocia przy napływie

ukraińskich uchodźców na rynek pracy, jest to mało prawdopodobne. W takim wypadku inni pracownicy musieliby się zdezaktywizować zawodowo albo skrócić swoje godziny pracy. Brak na to dowodów w ostatnich danych Eurostatu z badania aktywności ekonomicznej ludności dla polskiej gospodarki, gdzie stopa aktywności zawodowej nadal rośnie, podczas gdy średnia liczba godzin przepracowanych w tygodniu na pełnym i częściowym etacie pozostała dość stabilna, szczególnie w przypadku kobiet.

Wykres 31. Stopa aktywności zawodowej

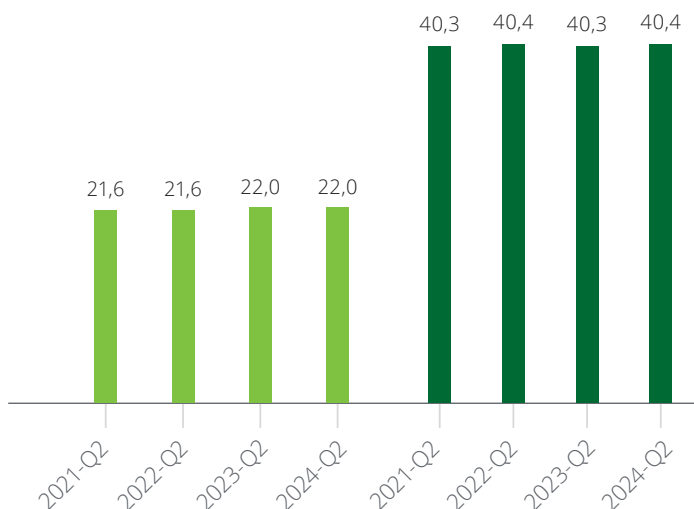
Kobiety w grupie wiekowej 15-64 lata

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych Eurostatu (Labour Force Survey).

Wykres 32. Średnia tygodniowa liczba godzin w głównej pracy

Kobiety w grupie wiekowej 15-64 lata

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych Eurostatu (Labour Force Survey).

■ Część etatu
■ Pełen etat

³² Deloitte nie otrzymał danych, które byłyby szczegółowe co do obywatelstwa, powiatu, płci, grupy wiekowej, grupy zawodowej oraz kodu ubezpieczenia ZUS, które byłyby odpowiednie dla podejścia ekonometrycznego.

Deloitte D.Climate^{33 34} jest to model równowagi ogólnej, który wykorzystuje optymalizację konsumentów i producentów do obliczania zmian w gospodarce w odpowiedzi na wstrząsy. Umożliwia to ocenę wpływu wstrząsów z uwzględnieniem kanałów podaży i popytu, a także powiązań pomiędzy różnymi sektorami gospodarki. Dostarcza on informacji na temat całkowitego wpływu wstrząsów na różne aspekty gospodarki, w tym na rynek pracy, dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych, a także kluczowe agregaty gospodarcze. Jest to najwłaściwsze narzędzie do uwzględniania wielowarstwowego wpływu ukraińskich uchodźców. Z wykorzystaniem tego modelu przeprowadzono analizę kontrfaktyczną w oparciu o najnowsze dane dotyczące polskiej gospodarki i uwzględniając wpływ innych wstrząsów w gospodarce. Model umożliwił wyizolowanie napływu uchodźców ze wszystkich innych

wstrząsów gospodarczych, np. innych makroekonomicznych konsekwencji wojny w Ukrainie. Wyniki zostały oszacowane dla 2022 r., 2023 r., i 2024 r. oraz dodatkowo przeprowadzono analizę długookresową do 2030 r. w celu oceny ostatecznych dostosowań gospodarki (przy założeniu braku nowych wstrząsów, w tym braku kontrwstrząsów³⁵).

W modelu wstrząsy skalibrowano na podstawie danych za lata 2022-2024. W przypadku 2022 r. skorygowano dane tak, aby odzwierciedlały napływ uchodźców po 24 lutego, ustalając ich udział na poziomie ok. 2,6% populacji według danych z rejestru PESEL. Następnie skalibrowano zatrudnienie uchodźców tak, aby odpowiadało badaniu NBP z 2022 r. (NBP, 2024), MSNA z 2023 r., oraz SEIS z 2024 r. – przez co udział uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu wzrósł z 1,5% do 2,4% całkowitego zatrudnienia w Polsce.

Aby utrzymać regionalną równowagę podaży pracy, w szerszym ujęciu zagregowanym w Europie Środkowej i Wschodniej³⁶ zastosowano równoważne kompensacje. Ponadto założono, że uchodźcy mają wyższe potrzeby, jeśli chodzi o bieżące wydatki, a co za tym idzie - niższą stopę oszczędności niż inni zarabiający w Polsce w latach 2022-2023. Co więcej, według danych Narodowego Banku Ukrainy konsumpcja ukraińskich uchodźców była częściowo finansowana przez oszczędności w ukraińskich bankach w 2022 i 2023 r., co uwzględniliśmy jako ujemną stopę oszczędności, przy jednoczesnym skompensowaniu przez obniżenie poziomu inwestycji w Europie Środkowej i Wschodniej.³⁷ W odniesieniu do 2024 r. założono, że sytuacja uchodźców z Ukrainy na rynku pracy ustabilizowała się i nie nastąpiły dalsze zmiany ich oszczędności.

³³ [Economics of climate change | Deloitte Australia](https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/risk/solutions/analiza-ryzyk-klimatycznych-badanie-scenariuszy-z-modelem-DClimate.html)

³⁴ <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/risk/solutions/analiza-ryzyk-klimatycznych-badanie-scenariuszy-z-modelem-DClimate.html>

³⁵ Na przykład, przypadek w którym produktywność uchodźców pozostałaby trwale niższa od rodzimych pracowników.

³⁶ Zagregowany region w modelu D.Climate, który obejmuje Ukrainę, Rosję, Białoruś, Mołdawię, Czechy, Słowację, Węgry, Rumunię i Bułgarię.

³⁷ Innymi słowy, zakładano, że pieniądze, które zostaną wydane np. poprzez akcję kredytową na inwestycje w Europie Wschodniej, zostały wydane na konsumpcję w Polsce.

Spis wykresów i tabel

Wykres 1. Bilans ruchu na granicy polsko-ukraińskiej oraz zarejestrowane/aktywne numery PESEL UKR	07
Wykres 2. Ukraińcy zgłoszeni do ubezpieczeń społecznych	07
Wykres 3. Ukraińcy zgłoszeni do ubezpieczeń społecznych według płci	08
Wykres 4. Struktura wiekowa i płciowa uchodźców z Ukrainy	09
Wykres 5. Struktura demograficzna gospodarstw domowych uchodźców z Ukrainy	10
Wykres 6. Udział uchodźców z Ukrainy w populacji lokalnej	11
Wykres 7. Dochody gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców według źródła	12
Wykres 8. Dochody gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców osiągane w Polsce i w Ukrainie w 2023 i 2024 r.	12
Wykres 9. Status zatrudnienia uchodźców z Ukrainy	15
Wykres 10. Średnie zarobki netto uchodźców z Ukrainy	15
Wykres 11. Wielkie grupy zawodów uchodźców z Ukrainy, ukraińskich migrantów, innych cudzoziemców, oraz obywateli polskich zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych, Q2 2022 i Q2 2024 (cywilne, pozarolnicze)	16
Wykres 12. Wynagrodzenie uchodźców z Ukrainy w stosunku do obywateli polskich w tych samych grupach zatrudnionych	17
Wykres 13. Stopy zatrudnienia obywateli polskich i uchodźców z Ukrainy w podziale na grupy wiekowe	18
Wykres 14. Szacunki mediany wynagrodzeń netto uchodźców z Ukrainy, Q2 2024 r.	19
Wykres 15. Mediana wynagrodzenia netto uchodźców z Ukrainy w podziale na grupy wiekowe	20
Wykres 16. Mediana płacy netto uchodźców z Ukrainy w podziale na sektory	21
Wykres 17. Ścieżki wzrostu produktu krajowego brutto z uchodźcami z Ukrainy i bez uchodźców	23
Wykres 18. Odsetek osób wykonujących pracę poniżej swoich kwalifikacji w zależności od obywatelstwa	27
Wykres 19. Udział osób z wykształceniem wyższym i odpowiadających mu grup zawodów	28
Wykres 20. Mediana zarobków netto uchodźców z Ukrainy według poziomu wykształcenia	28
Wykres 21. Udział zawodów regulowanych według obywatelstwa i statusu prawnego, Q2 2024	29
Wykres 22. Ekonometryczny model determinantów płac netto uchodźców z Ukrainy	32
Wykres 23. Średnia liczba miesięcy od przyjazdu uchodźcy z Ukrainy według zgłaszanej znajomości języka polskiego	33
Wykres 24. Jakie grupy uchodźców z Ukrainy najslabiej znają język polski?	33
Wykres 25. Stopa zatrudnienia uchodźców ukraińskich w grupie wiekowej 18-64 lata według wcześniejszego zajęcia w Ukrainie	34
Wykres 26. Stopa zatrudnienia polskich obywateli	38
Wykres 27. Stopa bezrobocia polskich obywateli	38
Wykres 28. Wpływ zmiany udziału uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu o 1 p.p. na	39
Wykres 29. Wpływ zmiany udziału uchodźców z Ukrainy w zatrudnieniu o 1 p.p. na zmianę wynagrodzeń brutto	41
Wykres 30. Zmiana rozkładu zatrudnienia polskich obywateli według przedziału wynagrodzeń, Q2 2022 i Q2 2024	41
Wykres 31. Stopa aktywności zawodowej	42
Wykres 32. Średnia tygodniowa liczba godzin w głównej pracy	42
Tabela 1. Powiaty z największą liczbą uchodźców z Ukrainy	11
Tabela 2. Wyniki modelu Deloitte D.Climate dla napływu uchodźców z Ukrainy	24

Bibliografia

- Acemoglu, D. (2002). Directed Technical Change, *Review of Economic Studies* 69(4):781-80.
- Aleksynska, M., & Tritah, A. (2015). The Heterogeneity of Immigrants, Host Countries' Income And Productivity: A Channel Accounting Approach. *Economic Inquiry*, 53(1), 150-172.
- Aleksynska, M., & Tritah, A. (2013). Occupation–education mismatch of immigrant workers in Europe: Context and policies, *Economics of Education Review* 36:229-244.
- Babakova, O., Gomon, T., Naranovich, K., & Oliński, P. (2024). Ułatwienia w zatrudnianiu cudzoziemców spoza UE, Kierunek Polska. Rekomendacje dla polskiej polityki migracyjnej, *Forum Obywatelskiego Rozwoju*, July, ISBN 978-83-63408-04-6.
- Beerli, A., & Peri, G. (2018). The Labor Market Effects of Opening the Border: Evidence from Switzerland, NBER Working Paper No. 21319.
- Brell, C., Dustmann, C., & Preston, I. (2020). The Labor Market Integration of Refugee Migrants in High-Income Countries. *Journal of Economic Perspectives*, 34(1), 94-121.
- Brücker, H., Glitz, A., Lerche, A., & Romiti, A. (2021). Occupational recognition and immigrant labor market outcomes. *Journal of Labor Economics*, 39(2)
- Cassidy, H., & Dacass, T. (2021). Occupational Licensing and Immigrants. *The Journal of Law and Economics*, 64(1), 1-28.
- Deloitte (2024). Analysis of the impact of refugees from Ukraine on the economy of Poland, UNHCR Reports and Assessments, March, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106993>
- Foged, M., & Peri, G. (2016). Immigrants' Effect on Native Workers: New Analysis on Longitudinal Data. *American Economic Journal: Applied Economics*, 8(2), 1-34.
- Foged, M., Hasager, L., & Peri, G. (2024). Comparing the Effects of Policies for the Labor Market Integration of Refugees. *Journal of Labor Economics*, 42(S1), S335-S377.
- Gromadzki, J., & Lewandowski, P. (2023). Refugees from Ukraine on the Polish labour market. *Social Insurance. Theory and Practice*, 155(4), 29-40.
- GUS (2024a). Structure of wages and salaries by occupations for October 2022, Statistical Office in Bydgoszcz, <https://stat.gov.pl/en/topics/labour-market/working-employed-wages-and-salaries-cost-of-labour/structure-of-wages-and-salaries-by-occupations-for-october-2022.4.8.html>
- GUS (2024b). Education in the school year 2023/2024 (preliminary data), Statistical Office in Gdańsk, <https://stat.gov.pl/en/topics/education/education/education-in-the-school-year-20232024-preliminary-data.13.2.html>
- Heller, B. H., & Mumma, K. S. (2023). Immigrant Integration in the United States: the Role of Adult English Language Training. *American Economic Journal: Economic Policy*, 15(3), 407-437.
- Jaumotte, M. F., Koloskova, K., & Saxena, M. S. C. (2016). Impact of Migration on Income Levels in Advanced Economies. *International Monetary Fund*.
- Kleiner, M. M., & Krueger, A. B. (2013). Analyzing the Extent and Influence of Occupational Licensing on the Labor Market. *Journal of Labor Economics*, 31(2), S173-S202. <https://doi.org/10.1086/669060>
- Lessem, R., & Sanders, C. (2020). Immigrant Wage Growth in the United States: The Role of Occupational Upgrading. *International Economic Review*, 61(2), 941-972.
- Lewandowski, P., Górny, A., Krzakała, M., & Palczyńska, M. (2025). The Role of Job Task Degradation in Shaping Return Intentions: Evidence from Ukrainian War Refugees in Poland. IBS working paper, 01/2025. https://ibs.org.pl/wp-content/uploads/2025/03/job_task_degradation_return_intentions_Ukrainian_refugees_IBS_WP_202501.pdf
- Lewis, E. (2013). Immigration and Production Technology, *Annual Review of Economics* 5(1):165-191
- Lewis, E., & Peri, G. (2015). "Immigration and the Economy of Cities and Regions", [in] Duranton, G., Henderson, J.V., Strange, W., *Handbook of Regional and Urban Economics*, Volume 5A, North-Holland, Elsevier.
- Meager N., & Speckesser, S. (2011). Wages, productivity and employment: A review of theory and international data, Brussels: European Employment Observatory.
- Monitor Deloitte (2022). Refugees from Ukraine in Poland: Challenges and potential for integration. October.
- NBP (2024). Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2024 r. Raport z badania ankietowego, Departament Statystyki, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Peri, G. (2012). The Effect of Immigration on Productivity: Evidence from US states. *Review of Economics and Statistics*, 94(1), 348-358.
- Peri, G. (2014). Do Immigrant Workers Depress the Wages of Native Workers? *IZA World of Labor*, 42.
- Peri, G. (2016). Immigrants, Productivity, and Labor Markets. *Journal of Economic Perspectives*, 30(4), 3-30.
- Peri, G., & Sparber, C. (2009). Task Specialization, Immigration, and Wages. *American Economic Journal: Applied Economics*, 1(3), 135-169.
- Peterson, B. D., Pandya, S. S., & Leblang, D. (2014). Doctors with Borders: Occupational Licensing as an Implicit Barrier to High Skill Migration. *Public Choice*, 160(1-2), 45–63. doi:10.1007/s11127-014-0152-8
- Schmid, L. (2023). The Impact of Host Language Proficiency on Migrants' Employment Outcomes. *American Economic Review: Insights*, 5(4), 477-493.
- Sohst, R., Tirado, T., Salgado, L., & Slootjes, J. (2024). Exploring Refugees' Intentions to Return to Ukraine: Data Insights and Policy Responses. International Organization for Migration and Migration Policy Institute Europe.
- Strzelecki, P., Growiec, J., & Wyszynski, R. (2022). The contribution of immigration from Ukraine to economic growth in Poland. *Review of World Economics*, 158(2), 365-399.
- Tokariuk, O. (2025). Ukraine's fight for its people. Strategies for refugee and diaspora engagement, *Ukraine Forum*, Chatham House, February.
- UNHCR (2023). Poland: Multi-Sector Needs Assessment — Results Overview (MSNA 2023), October, <https://data.unhcr.org/fr/documents/details/104427>
- UNHCR (2025a). Poland: Socio-Economic Insights Survey in Poland - Results

Analysis (SEIS 2024). UNHCR, October, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115045>

UNHCR (2025b). High employment rates, but low wages: a poverty assessment of Ukrainian refugees in neighboring countries, Regional Refugee Response for the Ukraine Situation, Regional Bureau for Europe, UNHCR.

UNHCR (2025c). Ukraine Multi-year Strategy 2025 – 2027, UNHCR, November.

Urban M. (2022). Refugees will lift economy's potential, but challenges remain, Research Briefing | Poland. Oxford Economics, <https://www.oxfordeconomics.com/resource/refugees-in-poland-will-lift-economys-potential-but-challenges-remain/>

Nazwa Deloitte odnosi się do jednej lub kilku jednostek Deloitte Touche Tohmatsu Limited, („DTTL”) i jej firm członkowskich oraz ich jednostek stowarzyszonych (zwanych łącznie „organizacją Deloitte”). DTTL (zwana również „Deloitte Global”), jej firmy członkowskie i podmioty z nimi powiązane są prawnie odrębnymi, niezależnymi podmiotami, które nie mogą podejmować decyzji ani zobowiązań za inne podmioty wobec osób trzecich. DTTL, jej firmy członkowskie i podmioty z nimi powiązane ponoszą odpowiedzialność wyłącznie za własne działania i zaniechania, a nie za działania i zaniechania innych firm członkowskich. DTTL nie świadczy usług na rzecz klientów. Więcej informacji można znaleźć na stronie: www.deloitte.com/about.

Deloitte świadczy najwyższej jakości usługi rewizji finansowej, doradztwa gospodarczego i podatkowego niemal 90 procent firm z rankingu Fortune Global 500® i tysiącom spółek prywatnych. Nasi specjaliści działają w wielu branżach kształtujących dzisiejszy rynek, wypracowując wymierne, trwałe wyniki, które zwiększają zaufanie publiczne do rynków kapitałowych, inspirują klientów do podejmowania ambitnych decyzji biznesowych i wspierają rozwój gospodarczy i społeczny. Czerpiąc z ponad 175 lat doświadczenia zdobytego na rynku, Deloitte prowadzi działalność w ponad 150 krajach na całym świecie. Aby dowiedzieć się, w jaki sposób ok. 415 tysięcy naszych pracowników wywiera pozytywny wpływ na środowisko i otoczenie, w którym żyją i pracują, zachęcamy do odwiedzenia strony www.deloitte.com.

Powyższa publikacja zawiera jedynie informacje natury ogólnej. Deloitte Touche Tohmatsu Limited („DTTL”), globalna sieć jej firm członkowskich oraz jednostek z nimi powiązanych (zwanych łącznie „organizacją Deloitte”) nie świadczy za jej pośrednictwem profesjonalnych usług ani nie udzielają profesjonalnych porad. Przed podjęciem jakichkolwiek decyzji lub działań, które mogą mieć wpływ na finanse lub działalność firmy, należy skorzystać z porady specjalisty.

Nie składamy żadnych oświadczeń, nie udzielamy gwarancji ani nie podejmujemy zobowiązań (jawnych ani dorozumianych) dotyczących dokładności i kompletności informacji zawartych w niniejszej publikacji. DTTL, jej firmy członkowskie, podmioty z nimi powiązane, ich pracownicy oraz agenci nie ponoszą odpowiedzialności za straty lub szkody, wynikające bezpośrednio lub pośrednio z wykorzystania niniejszej publikacji. DTTL i jej firmy członkowskie oraz podmioty z nimi powiązane stanowią oddzielne i niezależne podmioty prawne.

© 2025. Wszelkich informacji udziela Deloitte Polska.

Zeskanuj kod QR
i pobierz raport

